

STIRPIVM HISTORIAE

PEMPTADIS PRIMAE

LIBER QVINTVS.

PRÆFATIO.

SVCEDVNT nunc reliquæ classibus deſtitutæ herbæ, ab R. videlicet S.T. & V. incipientes, ſhaud prætermiſſis quæ affinitate quapiam ipsis coniunguntur: inter quas complures ad vulnera, rupta, caſus ab alto, & cuiusmodi alia, in frequenti ſunt uſu, quæ & idcirco Vulnerariæ vulgò dicuntur. Finem autem hæ primæ imponunt Pemptadi, & ad aliarum hiftorias, in certas claſſes digeſtarum, viam ſternunt.

DE RUTA GRAVEOLENTE.

CAPVT PRIMVM.

Ruta graeolens hortensis.

Ruta filueſtris graeolens.

GRAVEOLENTEM hanc appellamus, ad differentiã alterius Hypericoïdis Rutę. Est autẽ hæc duũ generũ, Hortensis, & Silueſtris ſiue Montana: huius verò & ſpecies nonnullę.

Hortensis ſiue ſatiua Ruta frutex eſt ramoſus, ſubinde bicubitalis, vel altior, cuius caules lignoſi albicante veſtiuntur cortice: furculoſi ramuli ampliùs virent: horum folia ex pluribus collecta, inque alas diuiſa, circa quas exigua aliquot, impari numero, latiuſcula, rotundis longiora foliola, læuia, ac ſubpinguia, colore cęſia, ſiue e cęruleo virentia: floſculi in ſummis apparent furculis pallidè lutei, ex quatuor aliquantulũm concauis foliolis commiſſi; in quarum medio quadrangulare, rarò quinquangulare capitulum eminet, totidem loculos, quot angulos, continens, ambientibus nonnullis ſtaminiſus luteis; e quibus concolores exigui dependent apices: ſemen in loculis gignitur: radix lignoſa multis fibris firmatur. Grauis autem admodum odoris, ac acris ſaporis hæc Ruta eſt.

Silueſtrium Rutarum maiores Hortenſem omnibus partibus & colore referunt, niſi quòd ſingula foliorum ſegmenta anguſtiora ſint, & longiora. Harum vna maior ac procerior: altera verò minor anguſtioribuſq; folijs: vtraque odore grauior, ac ſapore acrior quàm Hortensis.

Que

Ruta siluestris minima.

3.

Quæ verò inter siluestris ac montanas minima est, præ nimia foliorum tenuitate speciem ac formam foliorum Rutæ hortensis non retinet; foliola siquidem tenuissime diuisa, color verò candidior, odor autem & sapor acerrimi: flos, capitulum vti aliarum, sed minora.

Ab his differt Harmala, quæ & siluestris Ruta, de qua mox subsequente capite.

Satiua in hortis pluribus colitur ac habetur: aprica amat & sicca, Solique exposita: rudera item, aspera, lateritiâque terram: cinere nutriti, vt Plinius ait, gaudet: fimum horret, vt fertur.

Siluestris in montibus reperiuntur, & in calidis regionibus; vti Galatia, Cappadocia, in nonnullis Italiæ ac Hispaniæ provincijs, in Saluatino Goritiæ monte, & alibi.

Amicitia ei, inquit Plinius, cum Fico in tantum, vt nusquam lætior proueniat, quàm sub hac arbore. Creditur & optima Fico insita, inseritur autem intra corticem, & circumposito luto fouetur. Dios. & satiuam, quæ iuxta Ficum nascitur, in cibos magis admitti scribit. Caussam exprimit Plutarchus Symposiæcon lib. v. suauiore siquidem fieri, & sapore mitiorem, quòd quasi participet quâdam Fici dulcedinem, qua restinguatur nimia virosa Rutæ qualitas: nisi contra Ficus alimentum ad se rapiens, acrimoniam Rutæ subtrahat.

Iulio ac Augusto florent apud Germanos, alibi citius.

Πήγανον Græci nominant, & ex eo quidem, vt Plutarchus Symposiæcon 111. scribit, quòd ob siccitatem calori mixtam semen constringat genitale. Latini Rutam vocant: Apuleius Eriphion quoque appellari refert.

1. Prior siue hortensis Ruta Germanis *Rauten* / & *Weinrauten*: Belgis *Ruyte* & *Wijnruyte*: Itali Latinam seruant nomenclaturam, vnà cum Officinis: Hispanis est *Aruda*: Gallis *Rue de Jardin*: Anglis siue: Bohemis *Rauta*.

2. Altera siluestris & montana *πήγανον ὄρεον καὶ ἀγριον* appellatur. Officinis hæc incognita, Huius radix *μῶλυ ὄρεον*, id est, Moly montanum appellatur, vt Dioscorides ait.

Est autem Ruta potenter calida ac sicca in tertio vtriusque qualitatis gradu: siluestris verò vehementior ad quartum accedit: tenuium est partium: flatus discutit: crassos lentosque humores incidit ac digerit.

Ob eam vim, vt Galenus ait, & vrinas mouet, & cum tenuium sit partium, flatus extinguit. Quare ad inflationes competit, ac Veneris appetitum cohibet, digeritque, atque exsiccant sine strenue: est enim ex eorum medicamentorum numero, quæ valenter exsiccant. Dioscorides, vrit, inquit, calfacit, exulcerat, vrinam mouet, menstruaque; Ruta ducit: aluum sistit pota & comesta. Lethalium venenorum antidotum est, si semen acetabuli mensura in vino bibatur. Folia & per se, & cum nucibus Iuglandibus aridisque Ficis ante cibum sumpta inefficacia venena reddunt. Quod & à Galeno lib. 11. de aliment. facult. refertur.

Plinius hoc Methridatis regis inuentum, & salis granum addendum scribit lib. xxi. cap. viii. In sanctuarijs, ait, Methridatis maximi regis deuicti Cn. Pompeius inuenit in peculiari commentario ipsius manu, compositionem antidoti, e duabus Nucibus siccis, item Ficis totidem & Rutæ folijs xx. simul tritis, addito salis grano; & qui hoc ieiunus sumat, nullum venenum nociturum illo die.

Contra serpentes & similiter Rutam, addit Dioscorides, sumere conuenit. Geniturâ tam in cibo quàm in potu extinguit. Cocta cum Anetho tormina sedat: facit ad lateris thoracisque (frigidus) dolores, respirandi difficultates & tusses, & ad coxendicum articularumque cruciatus, & rigores circuitu redeuntes pota. Ad inflationem coli, vteri, & recti intestini cum oleo cocta & infusa prodest. Ab vteri stragulatâ liberat trita cum melle, si à genitali vsq; ad sedem imponatur. Plinius, valuas, inquit, aperit, corrigitque conuersas, illita in melle toto ventre & pectine (exemplaria quedam perperam pectore:) lib. xx. cap. xiii. Feruefacta cum oleo lum-

Plinij locus
restitutus.

bricos

bricos excutit. Articulorū doloribus cum melle: ad aquam intercutem, Hypofarcam dictam; cum Ficis imponitur. Eisdem pota auxiliatur in vino decocta ad dimidiū, & si ea abstergatur.

Cruda sale condita ac comesta, visus aciem intendit: subuenit & oculorum hebetudinibus cum succo Fœniculi & melle adhibita: eorundemque dolores cum polenta imposita sedat: cum rosaceo & aceto capitis doloribus succurrit. Testium inflammationes cum Lauri folijs imposita; & exanthematis cum cerato & Myrto prodest. Cum vino autem pipere & nitro affricta, albę vitiliginis medetur: cum iisdem thymos & myrmecias imposita tollit: cum melle & alumine lichenibus confert.

Succus Rutæ in malicorio calfactus, aurium doloribus medetur instillatus: ignes sacros, herpes, achores, cum cerussa, aceto, & rosaceo sanat.

Rutam verò & sanguinis profluvia è naribus sistere impositam, ait Dioscorides, cui & Plinius accedit, cum tamen sanguinem citius prouocare & sua acrimonia elicere potis sit.

Nec etiam Alliorum aut Ceparum acrimoniam manducata domat, sed eorundem odorem tantummodò reprimat.

Valet verò & Ruta pro antidoto folijs tritis, & ex vino sumptis, auctore Plinio.

Dioscorides semen acetabuli mensura si in vino bibatur, lethaliū medicamentorum antidotum esse scribit.

Probatum autem, Plinio auctore, & contra Aconitum, Ixiam, & fungos, siue in cibo, siue in potu: contra serpentum ictus: aduersus scorpionum, araneorum, apum, crabronum, & vesparum aculeos. Succo Rutæ perunctos negant feriri ab his: & serpentes, si vratur, nidorem eius effugere. Mustelæ contra serpentes pugnaturæ, Rutam prius edendo sese muniunt.

Commendatur & aduersus canis rabidi morsum succus acetabuli mensura epotus: folijs verò tritis cum sale & melle, vulnerique impositis.

Oleum verò & ex Ruta conficitur cum oleo ex semine Lini. Quod non modò ad coli dolores, inflationesque plurimum conducit, sed etiam ad lienis tumorem omnesque durities eximium est ac singulare.

Montana Ruta siue siluestris, si copiosius estur, interficit: auctor Dioscorides.

De Harmala. CAP. II.

Harmala.

HARMALA inter Rutas siluestris numeratur quidem, sed tamen ab ipsis differens est: à radice mox cōplures promit cauliculos dodrantales: folia circa hos virentia, variè dissecta, longiora, angustioraque quam siluestris graueolētis Rutæ: flos candidus est, quinquefolius: fructus triangularis, maior quam fatiue Rutæ; in quo semē: radix crassa, oblonga nigricat. Grauem admodum hæc Ruta odorē in calidis spirat regionibus: in frigidioribus, veluti Germania, sata, minus graueolet.

In Cappadocia & Galatia, vt Diol. nascitur, reperitur verò & non paucis Hispaniæ desertis ac incultis collibus.

Ruta siluestris, & πηγανον ἀγριον etiam dicitur: in Galatia & Cappadocia μάλυ, Moly: nonnullis Harmala: Arabibus Harmel: Syris Befafa: Officinis incognita stirps.

Ceterum Harmala calida ac sicca vehementer, & tertio quidem ordine; tenuium item partium: crassos humores attenuat, desiccatur, digerit, & vrinam mouet, auctor Galenus.

De Scabiosa. CAP. III.

SCABIOSÆ folia oblonga, lata, hirsuta, à lateribus laciniata, instar foliorum Erucæ ferē: medijs inter hæc caules assurgunt teretes, aliquantulum striati, cubitales, & ipsi quoque hirsuti: folijs aliquot similibus adnatis, sed sensim minoribus factis: in summis tenuibus virgulis, siue apophyphis eminent flores in vno orbiculo siue disco, complures simul facti, quorum circumambientes maiores, medijs minores, vnà cum staminibus è cæruleo diluto siue cæsis colore inalbant: longa radix in altum descendit.

L

Circa

Scabiosa vulgaris maior.

Scabiosa minor.

Scabiosa media.

Scabiosa peregrina.

Circa

Stæbe ex cod. Cæsareo.

Circa declives agrorum margines, ac subinde pratorum, multis passim locis gignitur.

Altera huic similis reperitur omnino paruula, omnibusq; partibus minor, & vix palmum alta, alioqui tum folijs, tum floribus respondens. In humidis pratis hanc reperiri quandoq; cõtingit.

Est & mediæ magnitudinis quædam, cuius folia oblõga, lata, hirsuta, in albicat quoque, quam prior tamen minora multo, & nequaquam laciniata, sed ambitu tantummodò crenata: flosculi in orbiculatis discis siue calycibus aliarum similes: radix longa tenuisque. In agris macro ac sterili solo potissimum hæc frequentior.

Iam & quarta quædam est Scabiosa, sed peregrina Germaniæ: huius laciniata, mollia, lanuginosa, primæ similia folia, caulesq; non dissimiles, cubitales, & foliosi: orbiculi quoque discorum instar in fastigijs virgularum, membranacea aliquot acetabula complectentes, a quibus flosculi candicantes; quibus hirsutum medioerique crassum semen subest: candida crassaque radix vti vulgaris Scabiosæ.

Huius verò & alia species, sola magnitudine differens, partibus singulis minor: flores huius ex cæruleo purpurei. Vtraq; in Hispanijs iuxta semitas, viarumque margines exit. In Salmanticensi agro obseruatas à diligētif. C. Clusio habemus.

Vulgò Scabiosæ nomen accepit: exiltimatur à nonnullis *Jæga* dici, quod scabiei nomen est, & herbæ cuiusdam apud Aëtium. Sit autem Scabiosa, quæ ab Aëtio Psora, cuius vstæ fumo arborum erucæ moriuntur, non habeo, ait Her-

molaus Barbarus, compertum.

Auctor Pandectarum Scabiosam apud Dioscoridem Stæben esse interpretatur: Stæben autem Dioscorides, sua ætate vulgaris notitiæ, nullis notis describit; Galenus verò lib. 1. de Antidotis; Herba, inquit, quædam apud nos inuenitur fruticosa, calida, acris valdè, parumper aromata redolens, quam incolæ Colymbaden & Stæben appellant: ad præseruanda vina aptissimam. Videtur autem hæc Stæbe differens ab ea, cuius in lib. De medic. facult. meminit, (quæ eadem cum Diosc.) habere etenim hanc tradit vim adstringentem mordacitatis expertem; qualis valdè acris esse nequit.

Theophrastus lib. 1. ex fruticum numero eam facit, & folio esse ait carnosio: lib. verò VI. inter eas refert, quæ iuxta spinam folium habent, vt sunt Anonis, Tribulus, &c. Potest hæc illa esse, cuius Diosc. meminit, à qua plurimum Scabiosa, quæ nequaquam spinosa, differens est; quæ neque etiam cum Colymbade conuenit, cum vehementi acrimonia destituta sit.

Extat autem Stæbes spinosæ imago in vetere Cæsareæ bibliothecæ codice, quam hoc loco adiiciendam putauimus, vt vel ex hac cognoscatur, quam multum Stæbe & Scabiosa differant. Atque huiuscemodi spinosam Stæben nostræ ætate reperiri est in Cypro atque Peloponneso, vulgò Morea, planis ac apricis locis: vnde aridam secum attulit doctissimus Bernardus Paludanus, stirpium diligentissimus obseruator.

Prior autem Scabiosa in Officinis nomen retinet, quibus notissima est: Germanis Fuchsis & Trago auctoribus *Apstentkraut*, *Postentkraut*, & *Gündkraut*: Italicorum, Hispanorum, Gallorum, Belgarum, & Anglorum nomenclaturæ ad Latinum accedunt, Bohemis *Kavias*.

Altera minor Scabiosa appellatur.

Tertia à nonnullis *Stæbe* / id est, ouilla Scabiosa nominatur.

Quartam Hispani pro Scabiosa habere ferunt.

Est autem Scabiosa calida quidem ac sicca secundo ordine satis intenso, ad tertium gradum accedens, & partium tenuium. Lentos ac crassos humores incidit, attenuat, & ad concoctionem perducit.

Pectus & pulmonem expurgat: confert aduersus veterem tussim, respirationis difficultatem, laterum dolores, & alia huiusmodi pectoris vitia. Urinas eadem mouet, & per vesicam purulen-

Succisa, siue Morsus Diaboli.

Iacea nigra.

qua radix, non absque aliquot fibris.

purulenta subinde expurgat, ubi videlicet intra corpus abscessus alicubi substiterit. Mederi scabiei, decocto eius aliquot diebus bibito, & succo vnguētis permixto fertur: aduersus serpentū morsus, & virulentorū ictus contusam, superpositamque, atque assumptam conducere, recentiores etiam affirmant. Succus sumptus sudores mouet, praesertim Theriace addita: & pestilentes bubones citò discutit, si tempestiue, & statim ipso initio detur; repetendum tamen remedium: prodesse verò aduersus omnes etiam pestilentes febres creditur.

De Succisa, siue Morsu Diaboli. CAP. IIII.

AD Scabiosæ genus pertinet & Succisa: huic autem folia sunt lata, oblonga ut angustifoliæ Plantaginis, sed leuiora, & haudquaquam nervosa, ad margines nonnihil crenata: cauliculi pedem aut cubitū alti, in tres ramulos ut plurimum distribuuntur, eminentibus in singulis, capitulis globosis; à quibus flosculi vel albi, vel e cæruleo purpurei: radix crassa, breuis, ac veluti præmorfa, vel succisa, fibris à lateribus adnatis, quibus firmatur.

Iuxta silvas ac agrorum limites, locis haud cultis, in pratis quandoque, aut herboriis latis exiguis colliculis gignitur.

Iulio & Augusto cum flore præcipue reperitur; sed & prius legenda herba, aridæ siquidem haud infrequens est vsus.

Morsum Diaboli à præmorfa, ut apparet, radice appellatur vulgò: nugantur enim superstitiosi, cacodæmonem huius radicem, ad multa vtilem futuram, inuidere hominibus, ideoque illam morsu tollere. Fuchsius Succisam rectius appellare maluit: Germanis est *Suffels abbis*: Belgis *Duyuels beet*: Gallis *Mors du diable*: Anglis *Dewittes bit*.

Amariuscula est herba, calido siccoque temperamento prædita, ad vtriusque secundum ordinem intensum referenda. Aduersus diuturniores tonsillarum fauciumque tumores, qui ad suppurationem ægre perueniunt, nulli secunda: adhaerentem faucibus pituitam abstergit: digerit eadem & discutit; tumoresque earum partium citò tollit, decocto in ore sæpius retento aut gargarizato, praesertim mellis rosacei exiguo addito.

Posse verò & quæcumque Scabiosa, fertur, & aduersus ictus virulentorum, venena, & pestilentes morbos non minus efficax: tusam & impositam, pestilentes etiam aiunt bubones discutere: tum & decoctum eius si bibatur, vteri dolores lenire, flatusque pellere.

De Iacea nigra, siue Aphyllanthe. CAP. V.

IACEÆ cognomento nigrae folia oblonga, lata, utroque margine incisa, aliquantulum hirsuta: caules foliosi, rotundi, duri, asperi, in alas fastigio diuisi, proferentibus singulis capitula conoide, squamulis multis exiguis foris apparentibus, veluti floris Cyani; è quibus pro floribus exeunt stamina tenuia complurima confarcta, coloris è purpura rubentis, raro albidis: lignosa, dura, obli-

In

In pratis, ac locis herbosis negligentius cultis, tum & iuxta sepimenta agrorum ac pratorum frequenter occurrit. Inter vitia pratorum cenferi potest; ab hac etenim boues & iumenta abstinent, nec foenum, cui admixta, pascuntur.

Iunio ac Iulio, non raro & Augusto cum flore videtur.

Recentior ætas Iaceam cognominat nigram; & nigram quidem ad differentiam tricoloris Violæ, quæ & Iacea. Plerique Matrefillon, voce (vt apparet) corrupta appellant: alij Stœbes speciem faciunt: ad Scabiosas referri potest. Videtur quoque ἀφυλλανθής non temere dici; absque folijs siquidem flos eius est, ex folis dense confarctis staminibus constans; ex eo etenim Aphyllanthes nomen accepit, quod ἀφυλλον ἄνθος, id est, flos absque folijs existat.

Calida est hæc ac sicca, sed non adeò vt Succisa siue Morsus diaboli: commendatur etiam ad faucium, tonsillarum, vnaque tumores, veluti Succisa, sed facultate ac potentia minor est.

De reliquis Aphyllanthis speciebus. CAP. VI.

Aphyllanthes primum.

Aphyllanthes quartum.

SUNT verò & plures aliæ, quarum flores folijs carentes ex solis staminibus constant; quæ & Aphyllanthes nominari hac de causa possunt.

Prima caules à radice complures, eosque ramosos, virentes, & nonnihil angulosos promit: folia & à radicibus & circum ramulos oblonga, & utroque margine profundis ac frequentibus incisuris diuisa, virentia, leuia, ac nonnihil resplendentia: capitula veluti Iacæ nigræ è squamulis compacta, aliquantulum asperiora: flores eleganter purpureos ex multis staminibus vt Iacæ: semen glabrum superius vt Cyani barbatulum, sed maius: radix fibrosa est.

Altera huic similis; sed caules eius breuiores; capitula minora, & folia nigriora saturatiusque virentia; squamulæ capitulorum asperiores & nonnihil spinosæ: flos purpureus è staminibus confarctus.

Tertiæ folia magis incisa, subalbida: capitula non spinosa: flos vt præcedentium.

Quarta folijs tenuissimè dissectis ac laciniatis, prioribus similis, præsertim tertiæ: huius capitula ex squamis componuntur argenteo splendore relucens: flores etiam purpurei, ac veluti aliarum.

Gignuntur spontè in campis, secus vias, prope vites, locis haud cultis, & quidem in compluribus Europæ prouincijs, præsertim calidioribus.

Iunio ac Iulio in aruis florent: in hortis Belgij subinde feruunt.

Omnia hæc rectè Aphyllanthea quoque appellari (vt diximus) possunt; ex staminibus etenim

Sphæritis ex Cod. Cæsareo.

Sphæritis
ex Codice
Cæsareo.

Scordium.

nim flores tantummodò confarcti folijs destituuntur. Apud veteres si nomen habuerunt, id ipsum nobis incognitum ingenuè fatemur. Stœbes genera esse non possunt, ad quam plerique nostræ ætatis docti referre conati sunt, ex eo falsi, quòd Scabiosa putata fuerit Stœbe, quam ab hac differentem esse, iam superius ostendimus; veluti & ista sunt Aphyllanthea, spinis omnino carentia.

Ad has verò & referri posse videtur, nec fortassis temerè, cuius icon in Cæsareo codice extat Sphæritidis nomine, cuius capitulum istorum simile, nisi quòd absque enatis staminibus depingatur. Nulla tamen Sphæritis à veteribus descripta reperitur, præter Cupressum, quæ idcirco hoc nominis obtinuit, quòd galbuli eius subinde sphaeræ modo rotundi sint.

Ceterùm Aphyllanthú facultates incompete sunt; nec etenim in Medicinæ usum admittuntur, nec ad alimentorum materiam faciunt.

De Scordio. CAP. VII.

SCORDIO cauliculi complures exeunt angulosi, articulati, non in altum assurgentes, sed humi procumbentes, ac proserpentes. Folia e singulis geniculis bina, rotundis longiora, maiora quàm Chamædryos, ambitu serrata; quæ vnà cum cauliculis mollia, hirsuta, inalbiantia Allium redolent: è sinu foliorum rubentes exeunt flosculi, minores quàm Lamij, alioqui forma haud dissimiles, ramulorum partes occupantes superiores: radix fibrosa sub terra serpit.

Nascitur locis palustribus, secus scrobes, ac fossas aquas habentes: ad hortos translatum locis vmbrosis ac humentibus facillè adolefcit.

Iunio ac Iulio flores apparent: Augusto mense legere herbam expedit: hieme perit: æstate redit, radice restibili.

Σκόρδιον Græci appellant: Latini nomen retinent, nec alia Officinis nomina. Sunt qui Triaxinem palustrem vocant: item & μίθειδάρον, ab inuentore Mithridate: Scordij nomen accepit ab odore Allij, quod Græcis σκόρδος dicitur, & δύσσομον ab odoris grauitate: Germanis Wasserbatteng; Gallis Scordion: Italis Chalamandrina palustre.

Calfaciendi ac resiccandi vim habet: sapore amarum, acerbum, ac acre quid obtinet, vt testatur Galenus. Viscera interna expurgat: & similiter vetusta externa vlcera addito melle. Vrinam & menses prouocat: crassa & purulenta è pectore educit: facit ad veterem tussim, laterum dolores ab obstructione & frigore natos: prætereà & ad rupta & conuulsa. Aridum cum vino decoctum, contra serpentum morsus & lethalia venena bibitur. Miscetur & antidotis. Fertur & podagricos lenire dolores cum aceto aut aqua impositum. Sunt & qui affirmant crudas carnes inter huius folia incorruptas aliquamdiu seruari posse.

De

De Semperuiuo, siue Sedo maiore. C A P . V I I I .

Semperuiuum siue Sedum arborescens maius.

Semperuiuum maius alterum, siue Iouis barba.

S E M P E R V I V I Diof. tria sunt genera; Maius, Minus, & tertium, quod Illecebra vocatur. Maioris vnum arborescens dicitur: alterum Barbæ Iouis nomen accepit.

Primum maius Semperuiuum, arborescens cognominatum, caulem profert cubito altiore, subinde bicubitalem, crassum, durum, lignosum, lentum, & frangi contumacem, in ramulos nonnullos diuisum, cortice crasso & carnosio circumuestitum; foliorumq; quæ defluerunt inferius quidem, vestigia quædam retinentem; veluti Tithymali Characiæ primi caulis medius umbelliferus: folia pingua, carnosæ, succi plena, pollicis lati longitudine, linguis similia, per margines tenuissimè crenata, cauliculorum fastigia ambiunt, oculi effigiem æmulantia: flores è cauliculis enascuntur in multos tenues pediculos diuisis, tenues, lutei, stellati: succedit semen perquâ exiguum pediculis marcescentibus: radix subest in propagines diuisa.

Viret hæc stirps perpetuò, nec hiemis iniuria in natiuo solo afficitur, vnde illi *αειζών* ac Semperuiuo nomen.

Proximum Semperuiuum (quod Iouis barbam vulgò appellant) folia edit terræ ac radicibus proxima, crassa, pingua, lenti succi plena, acuminata, densa, & in orbem ad effigiem oculi disposita, atque huiusmodi orbiculos complures proferens, latè ac in amplitudine sese diffundit: non rarò & tenues fibras emittit, quibus latius serpat, atq; novos orbiculos progignat: assurgit quandoque in medio horum caulis erectus, pedem (plus minus) altus, folijs sensim attenuatis communitus, in alas quasdam circa fastigium effusus; circa quas flores obscure purpurascens ordine digesti: radix subest fibrosa.

Huius generis & alterum quoddam, cuius orbiculi magnitudine quidem superioris respondent, sed folijs minoribus, frequentioribus, ac densioribus, secundum margines tenuissimis veluti pilis, instar mollium spinularum adnatis. Viret istud paulò saturatius: caulis breuior: & flores è luteo pallefcunt.

Est & Tertium huc referendum, cuius folia in virore candicant, & ambitu tenuissimè serrata apparent.

Item & Quartum, cuius minores sunt orbiculi: folia verò acuminata, densissima, cacumine obscure rubentia, & marginibus hirsuta: flores in breuibus caulibus eleganter purpurei.

L 4

Primum

1. Primum maius Semperuiuum in plurimis Orientis ac Græciæ prouincijs, tum & maris Mediterranei insulis, Creta, quæ modò Candia, Rhodo, Zacyntho, & alijs spontè natum in ædium tectis, vetustis parietibus, ac similibus locis reperitur. nec destituitur eo Hispania; nam C. Clusio teste, in Lusitaniæ regno crebrò occurrit: alibi in fictilibus alitur. In frigidis ac Septentrioni subiectis prouincijs, vt in Germania ac Belgio, nec spontè nascitur, nec studiose, ac diligentius excultum diutine durat, sed cæli inclementia, ac hiemis nimio rigore extinguitur.
  2. Alterum non modò Italiæ, verùm & Galliæ, Germaniæ, Bohemiæ, ac Belgio satis est familiare. Locis in montibus petrosis, veteribus muris, ac ædificiorum vetustis præsertim tectis gaudet. Variat autem huius forma pro soli genio: quibusdam siquidem locis angustiora minoraque, sed plura, vnius orbiculi sunt folia: alijs pauciora, crassiora, latioraque: virent & saturatius alicubi, alibi verò dilutiùs. Nam quæ descripsimus, non vno loco, sed situ differētibus gignuntur. Hæc autem in elegantissimum hortum Clariss. Ioannis Ayckholtzj Doctoris Medici ac professoris Viennensis translata, quandoque videre contigit.
  1. Primo anni tempore mox post hibernum Solsitium Semperuiuum, quod arborefcens cognominatur, in Lusitania floret.
  2. Alterius caulis floriferus post Solsitium æstiuum, subinde circa Augustum mensẽ demum assurgit, sed Aprili, post vernum videlicet æquinoctium, inter folia tenues hinc exeunt fibræ orbiculorum rudimenta proferentes, quibus tandem aduactis seipsam in complures orbiculos multiplicat.
  1. Primum haud dubiè Dios. est *Αείζων μέγα*, id est, Semperuiuum magnum, aut Sedum maius: Apuleius Vitalem ac Semperfloriam appellat. Dicitur *ζωόφθαλμον, σερρηθρον, αίθαλης*.
  2. Alterum vulgò, ac in Officinis Iouis barba: Germanis *Hauswurtz*; *Gros*; *Donnerbaer*: Belgis *Donderbaert*: Hollandis *Dupstoot*: Gallis *Jourbarbe*: Italis *Semperuiuo maggiore*: Hispanis *Semperuiua*, *Yerua puntera*: Anglis *Honstetile*: Bohemis *Neteřj*. Cotyledonem alteram Dios. esse non pauci existimant: nos maluimus inter Semperuiua retinere, nam & perpetuò viret ac viget, hiemisque iniuria non faciliè afficitur.
- Aeizoa*, siue Semperuiua maiora refrigerandi vim obtinent, & quidem tertio gradu: deficiant verò eadem, sed leuiter, abundante in eis essentia aquea. Profunt ad erysipelata, herpetas, & à fluxione natas, vt Gal. ait, inflammationes; & quidem oculorum, vt Dioscorides. Epiphoris, inquit Plinius, medentur folia imposita, vel succus inunctus. Conferunt verò & ad ambusta, & podagras per se, vel cum polenta imposita. Dari diarrhœa laborantibus Dioscoridis est; & teretes lumbricos cum vino pota excutere. Succus in pesslo subditus muliebres ex causa calida fluxiones sistit: folia in ardentibus febribus in ore retenta sitim sedant.

De Semperuiuo minore. C A P. I X.

- M**INORIS Semperuiui duo quoque sunt genera.
1. Primum horum exigua est herbula, multis tenuibus pediculis humi repens, quos complurima crassa, succulenta, parua, oblonga, acuminata folia conuestiunt, è viridi ad caruleum inclinantia: surgunt inter hæc coliculi palmum alti, fastigio veluti umbellam promentes; atque in his flosculos luteos: subest fibrosa radix.
  2. Alterum minus Semperuiuum & parua quoque est stirps, plures producens cauliculos tenues, palmum raro excedentes; in quorum fastigijs, in laxioribus exiguis umbellis, flosculi forma præcedentis; sed albidi & aliquanto minores: folia circa cauliculos pauca, parua quidem, sed oblonga, retusa, & teretia, Tritici granis maiora, nucleis è strobilis nucum pinearum repurgatis aliquanto minora, alioqui haud dissimilia, quæ subinde vnà cum cauliculis subrubent: radix in terræ superficie serpens, fibras tenues deorsum demittit.
  1. Quod horum prius, Belgis hortense est: alibi in parietinis nasci fertur.
  2. Alterum passim in veteribus muris; circa aggeres, sepimenta agrorum, locis apricis exit.
- Vtrumque mensibus æstiuis flores promit.
1. Minus genus *αείζων μικρόν* Græcis: Latinis Sedum & Semperuiuum minus appellatur: à nonnullis *βρωτων, θεοβρωτων*, Ceraunia, Vitalis: Germanis *Kleyn Donnerbaer* / *Kleyn Hauswurtz*: Italis *Semperuiuo minore*: Gallis *Tricque Madame*: Anglis *Hyttmadam*.
  2. Huius alterum genus Officinæ Crassulam nominant minorem; & minoris quidem cognomen addunt, ad differentiam alterius appellatæ Crassulæ, quæ ex genere est Telephij. Dicitur & Vermicularis: Italis *Pignola*, *Granellosa*, & *Grasella*: Belgis *Wadertloosen*.
- Minora Semperuiua refrigerantem quoque facultatem & maioribus similem obtinent, & ad

Semperuium minus primum.

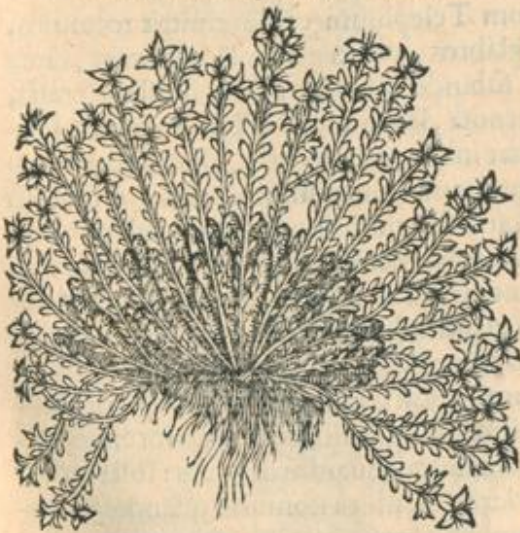
Semperuium minus alterum.

& ad eadem valent. Primum verò horum inter acetaria multis locis recipitur, in quibus & sapit, & palato gratum: æstuanti ventriculo confert.

De Illecebra, siue Semperuiuo tertio. CAP. X.

Illecebra, siue Semperuium tertium.

HUMILIS ac exigua hæc herba est: cauliculi eius tenues ac breues: foliola circa hos frequentia, perpusilla, crassa, & acuminata, succi plena: flosculi in summo eminent paruuli, lutei: fibrosæ radiculae.

In locis petrosis, aridis, & in veterum murorum rimis vbique nascitur: perpetuò viret, nec temerè idcirco inter Semperuiua refertur.

Æstiuis mensibus cum floribus reperitur.

Dioscoridis tertium istud est Semperuium, quod à Græcis ἀνδράχνη ἀγρία & τελέφιον appellari: à Romanis verò Illecebram tradit. Plinius etiam Latinis Illecebram dici testatur. Est tamen & alia ἀνδράχνη ἀγρία, & aliud τελέφιον: Germani hanc Maurpfeffer appellant, & Katzenträublin: Galli Pain d'oiseau: Belgæ Muerpeper: Angli Stone crop / & Stone hoze.

Suspiciantur tamen nonnulli non esse istud Diosc. tertium Semperuium, quòd illi folia desint Portulacæ: sed Diosc. hoc non Portulacæ esse folio, sed ad illius crassitiem tantum accedere folia refert: *παχύπερα, αἰτ, τὰ συλλάβρια πρὸς τὰ τῆς ἀνδράχνης.*

Actis autem ac vehementer excalfaciens est herbula ista. Foris admota rubificat, vesicas excitat, ac tandem exulcerat.

Strumas, inquit Diosc. cù axungia imposita discutit. Succus huius cù aceto, vel alio liquore extractus vomitum mouet, & crassos, pituitosos, ac biliosos humores educit; & subinde ita à quartanis, aut alijs diuturniorib. febrib. liberat: aduersus alsupta venena & hoc modo còfert.

De

De Telephio. CAP. XI.

Telephium primum.

Telephium alterum, siue Crassula.

Telephium tertium.

TELEPHII vnus Dios. tantummodò mentionem fecit: accedunt verò alia duo posterioris obseruationis.

Primum Telephium caules emittit rotundos, crassos, glabros, veluti genicula habentes, circa radicem subinde rubentes: folia similiter crassa, læuia, carnosà, lento succo plena, ambitu subinde leuiter incisa, latioris folij, Portulacæ maiora; alioqui haud multum ab similia, è singulis articulis bina sibi mutuo opposita, caulem alterno ordine conuestientia. Flores in umbellis ex luteo pallent: radix in multas extuberat veluti oblongiores glandes sensim attenuatas, candidas, fibris etiam adnatis.

Alterum, quod Crassulam vulgò vocant, caulibus similiter compluribus assurgit rotundis, læuibus, sed haudquaquam articulatis: folia carnosà, crassa, lata, & ambitu nonnihil quandoque crenata, minora quàm superioris, nullo ordine digesta: flosculi aut rubent, aut lutei sunt, aut etiam inalbicant: radix candida, carnosà, ac nodosa. Viuax admodum stirps est, vel luto solo impositi cauliculi diutinè virent, & si subinde rigentur, etiam augmentum capiunt.

Tertium Telephium humilius est, ac minus quàm priora: tenues eius cauliculi plurima parte humi procumbunt: folia quoque minora, rotundiora,

diora, è cæruleo magis virentia, carnosâ, inferiùs crebriora, superiùs rariora, incerto ordine disposita: flosculi in umbellis fastigia occupantibus è purpurascete cæruleo pallent: radices huius haud nodosâ aut tuberosâ, sed fibris capillatâ.

Loca umbrosâ, petrosâ, veteres muros, ac parietes amant. Oribasius in vineis & cultis nasci ait.

Primum in Hispania, cum & superiore Pannonia subinde reperitur; nec eo Germania destituitur. Ad Rheni enim ripam iuxta vineta, locis asperis & petrosis repertum; ab eo, quod in Hispania, nullatenus differens. 11

Alterum in Germania vtraque, Gallia, Bohemia, & alibi circa vites, in veteribus muris, parietibus, etiam luteis ac cratitijs, satis frequens. 2.

Tertium rarius est: hortis apud Belgas & alibi familiare. 3.

Circa Augustum, vel priùs Telephia florent.

Primum, quod Græcis *τελεφιον*, & *αειζων ἀγριον* dicitur, Latinis Telephium & Semperuium siluestre, & Illecebra; sed ab acri & excalfaciente Illecebra, de qua cap. superiore, multum differt. Sunt & qui *ἀνδράχνην*, siue Portulacam siluestrem appellant: est tamen & alia siluestris Portulaca hortensî similis, sed minor. 1.

Alterum genus Telephij quoq; species est: Crassulam, & Crassulam Fabariam hanc Officinâ vocât, ac Crassulam maiorem, ad differetiam eius, quæ cap. de Semperuiuo minore descripta est; ite & Fabariâ: Germani *Wundkraut* / *Knabenkraut* / *Forswang* & *Forswein*: Itali *Faba grassa*: Galli *Ioubarbe des vignes*, *Fene espeffe*: Belgæ *Smeerwortele* & *Demelsteutel*: Angli *Dyppe*. 2.

Tertium genus vt paucis cognitum, ita nec nomen inuenit, nisi quod plerique Telephium semperuiuum vocent, aliorum enim caules hieme pereunt, radice restibili huius verò & caules & folia hiemis inclementiam superant. 3.

Frigida autem Telephia, & cum essentia tenuitate resiccantis facultatis.

Dioicorides Vitiliginem albam, Galenus vtramque cum aceto impositam sanare ait; quod abstergendo præstat; vnde calidam ei facultatem tribuit Galenus, repugnante tamen gustabili qualitate, quæ non modò primum, sed & duo reliqua frigida esse ostendit. Abstergere autem possunt & quæ frigida, si siccitas adsit temperamenti, & essentia tenuitas. Gal. 1111. 2.

De Cotyledone. CAP. XII.

Cotyledon.

Cotyledon altera.

COTY-

Sedum ferratum.

COTYLEDONES Dioscoridi duæ describuntur.

Priori Cotyledoni folia sunt longa, carnosa, succi plena, læuia, orbiculata, ambitu nihil aut parum crenata, breui pediculo sui ferè centro insidentia, quæ acetabuli figura modicè concaua apparent, & colore virent, aliquando tamen in natali solo purpurascencia: caulis inter hæc assurgit dodranciali breuior, in alas subinde diuisus, circa quas flosculi exigui albicâtes, aut dilutè admodum purpurei: tuberosa exigui bulbi instar subest candida radix, ex qua fibræ aliquot dependent.

In faxis & veterum ædificiorum parietibus nasci gaudet: in Hetruria, ac alibi in Italia, in Galliæ Proincia, sed & in Britannia quoque reperitur, quod tamen ab Italico nonnihil differens est.

Viret ac viget præcipuè hieme, initio Æstatis floret, ac semen minutissimum facit, deinde marcescit, radice perenni.

Altera huius species à superiore forma multum differt, ad Semperuiui secundi, siue Barbæ Iouis similitudinem magis accedens: folia eius crassa, pingua, succulenta, longiuscula, & veluti exiguas linguas imitantia, orbiculariter vt Barbæ Iouis

modo digesta, è quorum veluti centro tenuis pediculus assurgit, flores proferens albicantes: radices fibrosæ sunt.

Ad montium rupes & saxosa gignitur: in Pannonia ac Italia subinde occurrit.

3. Ad Cotyledonem à recentioribus refertur, quod Acizoon siue Semperuiuum ferratum Valerius Cordus appellat. Crassa & numerosa huic sunt, succi quoque plena, foliola, quæ circulari ambitu globum veluti oculi constituunt, Barbæ Iouis & Cotyledonis alterius modo, multo tamén minora, & vndique ferræ modo minutim incisa; è quorum medio caulis exit tenuis, rectus, dodrancialis, flosculos cacumine proferens Crassulæ minoris æmulos, colore sæpius albidus absque notis, quandoque rubentibus punctulis distinctos: radicibus firmatur paucis & tenuissimis.

In altissimis petris, humido musco subinde obductis, nascitur.

1. Quæ Græcis κοτυληδών, Latinis Umbilicus Veneris dicitur, & Acetabulum; à nonnullis Herba coxendicum: Iacobus Manlius Scatum cæli, & Scatellum appellat: Belgis *paueitrupt*: Italis *Cupertoiule* & *Ombilico di Venere*: Gallis *Escuelles*: Hispanis *Capedella*, *Scudetes*: inter nothas appellationes & hæc extant nomina, κήπος Ἀφροδίτης, id est, hortus Veneris. γῆς ὀμφαλός, terræ umbilicus, σίχλις, σέρρηθεν.

2. Altera Cotyledon à nonnullis *κυβάλιον* appellatur.

3. Minorem illam recentiores ad Sedi referunt genera, & Sedum ferratum nuncupant.

Cotyledon prior humidè ac subfrigida est substantiæ, & cuiusdam obscure adstringentis. Refrigerat, repercutit, abstergit, ac discutit: auctore Galeno. Inflammationes erysipelatodas, & erysipelata phlegmonode curat imposita: ad æstuantem ardore stomachum utilis est: feruntur & folia cum radice manducata calculos confringere, & vrinas mouere.

Cotyledon altera ac tertia ferrata, faciunt ad eadem, ad quæ Semperuiuum.

De Cotyledone palustri. CAP. XIII.

EST verò & præter superiores alia Cotyledon, tenues hæc promit viticulas proserpentes, hæc subinde terræ adhærescentes; à quibus folia rotunda, & aliquantulum acetabuli in modum leuiter concaua, exiguoque pediculo medio sui, vt alterius, insidentia, sed planè tenuia, minora, nigrioraque quàm legitima: flosculi perpufilli, albi sub folijs visuntur: fibræ tenues pro radicibus sunt.

Palustribus locis inuenitur, & præsertim humidioribus, & quæ frequentius hibernis mensibus rigantur.

Iulio mensè apud Belgas reperiri cum flore potest.

Umbilicum Veneris Officinæ inferioris Germaniæ nominant: Cotyledon palustris dici potest.

Cotyledon palustris.

potest. Errant autem non parum Pharmacopœi, ^{Error Offi-} qui hanc loco legitimæ ac veræ Cotyledonis vn- ^{cinatum.} guento ex Populo nigra aut alijs admiscunt.

Calidam esse hanc Cotyledonem, gustabilis eius qualitas aliquantulum acris ostendit. Proinde non solum forma, sed & facultate & viribus à vera differens est.

De Sophia. CAP. XIII.

SOPHIA caules promit cubitales, rotundos, duros: folia verò circa hos ampla, sed tenuissime in complurima exigua segmenta diuisa, Abinthij tenuifolij haud multum dissimilia, sed tamen tenuiora, & ad Coriandri tenuissima accedentia, colore albida. Flosculi ad superiores virgularum partes ordine digesti gignuntur exigui, pallide lutei; parua, tenues, oblongæ succedunt siliquæ; in quibus minuta semina subrubentia: dura, ac lignosa, candidaque demittitur in altum radix, nonnullis adhærescentibus fibris.

Sophia.

In veteribus macerijs, locis ruderatis, lapidosis, ac non rarò arenosis, ac alijs incultis exit; vbi semel nata singulis facile recurrit annis.

A Iunio in Autumnum vsque, & quidem particulatim, floret: semen interea perficit.

Recentior ætas Sophiam appellat: Germani **Welsamen**, **Sophicraut**. Belgis **terruyt**. Falluntur insigniter qui Seriphium nominant, quod Marini Abinthij nomen; nam cum Abinthijs nihil commune, præter foliorum similitudinem quamdam, habet: sapor & facultas multum differentes sunt. Videtur aliquo modo cum Thalietro conuenire; respondet caulis graueolentis Rutæ non dissimilis; nec folia repugnant, nisi Coriandrinis forent multò tenuiora: pro Thalietro autem, alias superius stirpes ostendimus.

Ceterum facultate Sophia resiccans & adstringens est, & particeps alicuius frigiditatis.

Semen huius assumptum ventris fluores sistit: aduersus dysenterias commendatur: sanguinis profuua reprimat.

De Symphyto maiore. CAP. XV.

SYMPHYTI istius caulis angulosus, crassus, & **1.** vt Sonchi inanis, ad duos tere cubitos attollitur: folia tum à radice prodeuntia, tum & iuxta caules ampla, longa, lata, aspera, pungenteque lanugine, nonnihil hirsuta, tactuque pruriginem excitantia, vulgò dictæ Boraginis colore & asperitate satis similia; ceterum longiora, magna &

acuminata veluti Enulæ campanæ: ex caulium alis flores ordine dispositi apparent oblongi, intus caui, colore albidi, aut dilutè rubentes, rarò lutei; subsequente semine nigro: oblonga & crassa radix, foris nigra, interiùs albida, succo glutinosa; in qua vis consistit medica.

Huius altera reperitur species, radice quoque exteriùs nigra, intusque candida, sed tuberosa; cuius folia minora, caules breuiores, flores subinde lutei. **2.**

Riguos secessus, læta & pingua prata amat Symphytum, nec ab hortis abhorret, ac alijs humentibus locis.

Iunio ac Iulio mensibus flores in vigore sunt: radix quouis anni tempore commodè legi potest.

Symphytum magnum.

Symphytum tuberosum.

Σύμφυτον Græci appellant; item & πικρὸν: Latini Symphytum & Solidaginem: Officinæ Consolidam maiorem, & Symphytum maius: Scribonius Largus Inulam rusticam, & Alum Gallicam, alij Osteocollon: Germanis Walswurtz; Schmerwurtz; Schwartzwurtz; Echands wurtz; Weinwellen: Belgis Waechworte: Italis *Consolida maggiore*: Hispanis *Suelda maiore*, & *Consuelda maior*: Gallis *Consyre* & *oreille d'asne*: Anglis *Confrey*: Bohemis *Swalnik* & *Czernohlawek*.

Superat autem in Symphyti radice frigida temperies, sed tamen exigua; adest humiditas viscosa ac glutinans: Hęc nequaquã prurimum excitat, nec gustu acris aut mordax, sed ἀποιοσ̄ siue exqualis, & qualitatis gustabilis expers; tantum abest ut cum Scillæ acris visciditate huius humiditas lenta ac glutinosa conferri queat: folia prurimum excitare possunt, non caliditate aut acrimonia, sed asperitate sua, ut iam scripsimus, minus tamen quàm Vrticæ.

Ad multa radix utilis est: vulnera & enterocelas recentes imposita sanat: ad sanguinis cum tussi sputationem ac profusionem, & contra pulmonis vlcera multum prodest.

Paratur in hunc usum & ex ea Serapium, quod sanguinis fluores sistit, recentia pulmonis vlcera consolidat, tussim sedat, febrium calores contemperat, humorum defluentium acrimoniam retundit; cuius descriptio hæc est.

Serapium
ex Symphy-
to.

℞. Radicum Symphyti maioris uncias duas, dulcis radice unciam unam, foliorum tussilaginis unã cum radicibus manipulos duos, nucleorum nucum pinearum sesquiunciam, Zizipha xx. seminis Maluæ drachmas duas, capitum Papaueris drachmam unam, fiat decoctio in aqua quantum satis est ad libram unam: Colato addantur sachari & mellis albißimorum singulorum unciæ sex, & fiat Serapium perfectè decoctum.

Eadem quoque radix renum vlcera etiam diuturna curat, & profluentem ex his sanguinem sistit: tum & superfluentes quoque muliebres purgationes suppressit, si vel decoctum eius bibatur, vel ipsa cum sacharo, aut melle condita, singulis continuis aliquot diebus assumatur.

Ad omnium quoque reliquorum viscerum ac internarum partium læsiones, & ad rupta vnicè commendatur. Tanta autem consolidandi huius vis est, ut unã cum carnibus crudis in partis concisis cocta, eas simul cogat ac uniat. Aduersus etiam sedis inflammationes conducit, & nimium profluentes hæmorrhoides imposita reptimit.

De

De Symphyto maculoso. CAP. XVI.

Symphytum maculosum.

Bugula.

REFERT istud Symphytum satis antecedens siue maius Symphytum, sed caules eius breviores, dodrantes tantum: folia minora, aspera, & hirsuta, in quibus ut plurimum albicantes apparent exiguae maculae; quamquam & absque maculis nonnullis videntur locis: flores forma haud dissimiles, rubri initio, hiantes vero ac patentes e caeruleo purpurei: nigricans radix dura est, per obliquum descendit, fibris adhaerentibus concoloribus.

Loca amat opaca, & riguos tractus. Reperitur & in collibus umbrosis; & in Bohemia quidem folijs haud maculatis: in hortis facile adolescit.

Primo Vere erumpit; mox florifera est: pereunt Autumno folia: radix perennat.

Pulmonariam & Pulmonalem Herbarij appellant: Cordus Symphytum silvestre; cum vero & aliud silvestre sua natura sit, rectius Symphytum maculosum aut maculatum dici poterit: Germanis Lungenkraut: Belgis Onser Wortweert meleticrucht / & Longencrucht. Differt non parum a Pulmonaria, de qua inter Musci genera.

Ceterum facultate hoc Symphytum priori responderet, si radix huius viscosa; verum quandoquidem dura ac lignosa, siccior huius qualitas & magis adstringens.

Foliorum in oleribus usus est. Putantur vero & ad Pulmonis vitia ac ulcera huius quoque radices conferre, & idem, quod maioris Symphyti posse.

De Bugula. CAP. XVII.

BUGULAE folia sunt latiuscula, oblonga, maiora quam Origani, mollia, ambitu nonnihil incisa, & inferiore parte, in saxosis quidem & apricis, aliquatenus purpurascens: caules quadrangulares, modice hirsuti, inanes, geminatis, exque aduerso positis folijs conuestiuntur; & partim humi decumbentes serpunt; partim vero assurgentes supra dodrantem attolluntur: flores hosce pone folia ambiunt & fastigium petunt colore caerulei: radices multis fibris constant.

Saxosis, non raro quoque humidioribus; frequentius apricis & apertis, quam opacis locis gignitur: translata ad hortos luxuriat: compluribus regionibus familiaris.

Aprili ac posterius cum flore reperiri potest.

Inter appellatas Solidagines siue Consolidas a recentioribus numeratur: Consolida media a quibusdam horum dicitur: Germanis est Guntzel & Gölde guntzel: Belgis Senegroen / Ingroen: Officinis nostratibus Bugula: Ruellius Buglum nominari a Gallis refert: Matthiolus Laurentinam, & a Senensibus Morandolam dici auctor est. Sunt qui existiment Symphyti illud genus esse, quod a Dioscoridis cognominatur. Verum hi non parum falluntur: Symphytum siquidem petraeum ramulos tenues habet Origani similes: capitula

Symphytum
petraeum.

verò veluti Thymi, & totum lignosum ac odoratum est: at talis quidem non est Bugula, quæ nec lignosa, nec odorata, & caules promit differentes ab Origani, & capitula nequaquam habet Thymi æmula.

Calidi temperamenti admodum exigui particeps est: resiceat verò manifestè cum nonnulla adstrictione. Commendatur ad disrupta, fracta, conuulsa, cæsaque; idcirco & potionibus, quæ vulneraria dicuntur, additur, in quibus tanta eius facultas prædicatur, vt sanguinem concretum resolueret ac discutere valeat. Ruellius in Gallia vulgò dici refert, cum vulnerario Medico, aut Chirurghi opera non egere, qui Bugulam & Saniculam habuerit: nec enim sumpta tantummodò vulneribus medentur, sed & ipsis foris imposita.

Ad iocinoris verò languores eadem confert, nam præterquam quòd obstructions aperiat, viscera etiam ipsa roborat.

Vfus quoque eius ad vlcera maligna, præsertim pudendorum, quibus succus prodest crebrò infusus, si deinde herba contusa superimponatur: ad intertrigines eodem etiam modo conducit.

De Brunella. CAP. XVIII.

Brunella.

Brunellæ altera icon.

CAULES Brunellæ tenues sunt, quadrangulares, hirsuti, terram versus reclinati, per se Cetenim consistere nequeunt: folia lata, oblonga, acuminata, Menthæ æmula, sed minor, hirsutiae tenui asperiuscula, & haudquaquam odorata: in ramulorum fastigijs flores spicati è cæruleo obscure purpurei, rarò albid: radices tenues in fibras abeunt multis veluti capillamentis cohærentes.

Incultis & lapidosis, non rarò verò & herbosis Brunella gignitur locis; veluti secus margines pratorum: reperitur & quandoque in siluis.

A Maio mensè in Autumnum vsque cum flore colligi potest.

Recentiores Brunellam & Prunellam appellant: Germani *Wannellen*: Belgæ *Wunpelle*: Matthiolus *Consolidam* minorem, & *Solidaginem* minorem: Ruellius verò *Bellidem* *Consolidam* minorem dici affirmat. Non est quoque *Symphytum* petraeum, vt nonnullis visum: nam nec odorata, nec lignosa est.

Calidam ac siccam esse, sapor eius modicè amarus ostendit, & nonnihil abstergentem.

Eadem quæ Bugula posse fertur: commendatur tamen & ad oris vitia, & præsertim ad linguæ

linguæ cum tumore nonnullo exasperationem, nigredinem, & siccitatem: malum id est ca-
strense, Germani *Die braun* appellant, quod citra febrim continuam & mentis nonnullam *Die*
perturbationem non superuenit. Huic Brunellæ ex aqua decoctum, post sanguinis è venis sub *braun,*
lingua detractionem, præfidio est, sæpius ore linguaque elotis, addito quandoque aceti mo-
mento, aut exiguo mellis rosacei.

Existimatur malum Veteribus incognitum, sed tamen si conferatur cum eo quod à Pau-
lo Ægineta lib. 3. Erysipelas cerebri dicitur, haud multum differens (si non idem) videbitur. *Erysipelas*
Tundi & venas sub lingua Paulus præcipit, quemadmodum in Germanis appellato *Die braun/* *cerebri.*
qui castra sequuntur, faciunt.

De Caryophyllata. CAP. XIX.

Caryophyllata.

Caryophyllata montana.

CARYOPHYLLATÆ vt plurimum tripartita, subaspera, hirsuta veluti Agrimonix, sed 1.
cnigriora, durioraque, ambitu quoque serrata folia in longis hærent pediculis, quibus &
duo minuta quandoque subsunt: caules subinde cubitales, vel altiores, tenues, in ramulos
funduntur, in quorum fastigijs flosculi lutei, Pentaphylli aut Tormentillæ similes, capitulo
succedente aspero, ex multis acinulis cumulatis stipato, per maturitatem vestitui adhære-
scentibus: radix multis capillamentis subruffis fibrata Caryophyllum odore refert.

Nascitur secus vias, agrorum & hortorum sepimenta: gaudet magis opacis ac vmbrosis,
quàm patentibus aut apricis.

Huius generis & montana quædam est: folia cuius crassiora, maiora, asperiora, hirsutio- 2.
raque, non trifida, sed rotundiora, per ambitum crenata, quæ & longis insident pediculis,
circa quos exigua veluti foliola adnascuntur: caules tenues quoque, sed haud ramosi, geni-
culati, vnicum proferunt florem, quàm superioris maiorem, & ex pluribus foliolis commif-
sum, auri colore luteum; post quem pinnatus orbiculus succedit: radix subest longa, obliqua,
crassiuscula, fibris capillata paucioribus: odore & hæc Caryophyllo similis.

In altis montibus reperitur, ac densis siluis, non modò apud Bohemos, verùm & in Nor-
mandia, Britannia, ac alibi.

Vtraque Maio, Iunio, ac etiam seriuè floret.

Caryophyllata ab odore Caryophyllorum, quem radices præ se ferunt, nomen accepit. 1.

M 3

Dicitur

Dicitur & à nonnullis Sanamunda, & Herba benedicta; ac etiam à quibusdam Nardus rustica: Germanis *Benedicten wurts*; Brabantis *Caryophyllare*: Gallis *Galiot*: Anglis *Auens*. Geum esse Plinij (quod plerique suspicantur) in tanta ipsius breuitate affirmari nequit: Geum, inquit Plinius lib. xxvi. cap. vii. radículas tenues habet, nigras, beneolentes.

2. Altera species Caryophyllata montana à recentioribus appellatur. Cum Baccharis descriptione conuenire possit, si flores purpurei & subalbicantes essent, qui, modò vt diximus, lutei. Folia quidem satis respondent, maiora & asperiora quàm Violæ nigræ, quæ proprie *idv* & Viola: cauliculi licet cubitales non sint, geniculis tamen articulantur: pediculi foliorum adnata quædam foliola exigua habent: fibræ radicum Caryophyllos redolent. Baccharis autem fibrosa radix Cinamomi odore.

Cinamomum.

Caryophyllorum autem ac Cinamomi idem odor; siquidem sarmenta ac virgulta illa tenuia, quæ cum Caryophyllis inferuntur, legitimum sunt Cinamomum. quod nec abs re, nec temerè suspicari licet, Dioscorides etenim Cinamomum graciles ramulos, & tenuia testatur esse virgulta, nigra, & geniculata; qualia omnino sunt lignosa illa virgulta, quæ vnà cum Caryophyllis adferuntur, & in quibus Caryophylli ipsi nascuntur, quæ Caryophyllos odore ac sapore referunt, ipsis tamen infirmiores ac minus præstantes: vnde Caryophyllis in ipsorum locum succedentibus, neglectim habita, ad legitimas Cinamomi notas non fuerunt hæc virgulta expensa.

Proinde radices, quæ Caryophyllos redolent, odore Cinamomum referre rectè affirmantur: non obstat idcirco radicum odor quò minus Caryophyllata altera, Baccharis sit: florum tantummodò color, vt diximus, aduersatur. Baccharis autè descriptio Pemp. 2. lib. 4. requirèda.

Ceterum Caryophyllatæ radices & folia haud obscure resiccantem habent facultatem, & nonnihil calfacientem vnà cum expurgandi potentia. Ad ventriculi cruditates, coli labores, venenatorumque morsus decoctum horum commendatur. Prodest idem & ad lateris dolores, tum ad iocinoris obstructions: crudos humores concoquit, visceribus inhærentia expurgat, & status discutit, præsertim ex vino: sanguinem quoque alicubi interius concretum, hoc modo folia aut radices sumptæ, resoluunt atque discutiunt; idcirco & potionibus admiscentur, quæ cæsis, ruptis, atque ex alto delapsis propinantur. Colluuntur & decocto haud inutiliter cum recentia, tum & vetera vulnera.

Radices resiccata, ac tenui imbre aceti resperse, vestes à tineis præseruant, & iucundo odore commendant.

De Pyrola. CAP. XX.

Pyrola.

PYROLÆ quina, sena, septena à radice in oblongioribus pediculis prodeunt folia lata, rotundis paulò longiore, colore, læuore Betæ similia, sed multò minora, Pyri foliorum magnitudinem raro assequuntur, quibus robore ac duritie fere respondent: caules inter hæc medius assurgit, dodrantem, aut pedem altus, flosculis per interualla circumdatis elegantibus, odoratis, colore albidis, multis è medio staminibus exeuntibus: radix tenuis, fibrosa, subinde serpens, haud alte demittitur.

Locis gaudet montanis ac umbrosis, in multis per Germaniam, Bohemiam, ac Morauiam siluis occurrit: reperitur verò & in conuallibus tumulorum ad Oceani littora sitorum, apud Hollandos ac Zelandos.

Cum floribus Iunio ac Iulio viget: toto anno viret: hiemis & frigoris patiens.

Pyrolam ac Pirolam recentior ætas appellat: Germanis *Wintergrün*: Belgis similiter *Wintergroen*: Bohemis *Жустиса*. L. Fuchsius Limonium esse existimans, Germanis *Holtzmangoldt* & *Waldmangoldt* nominauit: sed Limonium non in montibus ac siluis, sed in pratis palustribus nascitur, nomenque ab ipsis accepit; *λεσιμώνες* siquidem prata Græci appellant: iam & ostendimus, quantum Cynoglossos cum Limonio conueniat.

Resiccata autem manifestè Pyrola, & euidenter adstringit, atque vnà refrigerat.

Miscetur potionibus quæ sanguinem profluentem sistunt, & vulnerum recetium inflammatione arcant, curationemque promo-

promouēt: item & vnguentis ac emplastris ενάλμοις, siue quę cruentis vulneribus adhibentur. Huius ex vino decoctum ad thoracis & internorum viscerum vulnera solidanda commendatur: conducit verò & ad exulceratos renes, præsertim ex aqua, & Symphyti radice addita.

Ophioglosson.

De Ophioglossō. CAP. XXI.

VNICVM Ophioglossō est folium, latum, & oblongum, inlar ferè foliorum Persicarię, sed minus, læuius, ac pinguius, e cuius pediculo, & folij veluti sinu, tenuis reclusq; exit stylus, cacumine veluti serpentis linguam proferens: radices fibrosę sunt.

In humidis ac palustribus pratis gignitur: in Belgio, Germania, & nonnullis Italiae locis reperitur.

Maiο mense prodit, adusq; Iunium viget, paulò post tota marcescit, nec deinceps conspicitur.

Ophioglossum vulgò Lancea Christi nominatur: dicitur verò & Lucciola & Argentina. est tamen & alia Argentina, de qua inter palustres. Italis *Herba senza costa*: Germanis *Materzüngelem*; vnde οφιόγλωσσον, & Lingua serpentina nominatur: Belgis *Speertruyt*: Gallis *Langue de serpent*: Anglis *Adders tongue*: Bohemis *Havij Zajst*. Plinius lib. 24. cap. 19. Linguae herbę circa fontes nascentes meminit, quam postea lib. 25. cap. 11. Lingulacam vocat: Vtilis, ait, habetur radix vltā trita cum adipe nigrę suis quę non pepererit ad alopecias. Hanc pleriq; suspicantur esse Lanceam Christi: sed cum Lingua siue Lingulaca nullis notis describatur, affirmare non fuerit facile.

Ceterum Ophioglossum frigidum quidem, sed moderatè: siccum verò temperamento amplius est, ad secundum gradum videlicet accedens.

Ad recentia vulnera conglutinanda conducit, & admirabilis esse efficacię, Baptista Sardus scribit. Conficitur ex hoc oleum, folijs cum oleo oliuarum ad Solem maceratis; quod non modò recentia vulnera, sed & vetera vlcera citò sanat. Herbę puluerem aliquot diebus exhibitum ramices omnes curare posse idem affirmat.

De Lunaria. CAP. XXII.

LUNARIÆ non nisi vnicum quoque folium in gracili, rotundo, ac læui pediculo assurgit, quod crassum, glabrum, vtrunque sectionibus, vt plurimum sex, diuiditur, speciem exhibens complurium ad vnā ράχιν siue costam nascentium, quorum singularia subrotunda & lunata. prodit ab hoc pediculo sub initium folij, alius tenerior, in cuius fastigio flosculi racematim coherentes, qui dehiscentes, attacku aut leui flatu impulsī, tenuissimum veluti puluerem demittunt: semina exigua, rotunda, in vñe modum congeruntur: pro radicibus fibrę subsunt.

In montium aut colliculorum decliuibus, ac herbidis locis subinde gignitur, solo tamen gracili ac inculto.

Sub finem Aprilis, Maio, ac Iunio inueniri potest: ceteris anni mensibus temerè fuerit, nusquam apparentem, requirere.

M 4

Nostra

Lunaria.

Nostri ætas Lunariam appellat, & minorem cognominat ad differentiam Hemionitidis, quam Lunariam vocant maiorem. Dicitur & Lunaria Botrytis à racemoso flore ac fructu: & vt nonnullis placet ἡμιονίτις ἐτέρα & σελήνητις: Germanis Monfraut, & Wien rautten, nonnullis May traublein: Brabantis clepu Maenerupt: Gallis Taure ou Lunaire: Bohemis Wrat se zase.

Refrigerantem ac reticcantem facultatem obtinet cum adstrictione nonnulla.

Vis eius vulneribus glutinandis efficax; recentibus & cruentis adhibetur: superfluentes menses supprimit: dysentericis utilis est. Chymicos verò & hanc cõmendare, & ad suos vsus conuertere, fertur.

Sanicula.

De Sanicula. CAP. XXIII.

FOLIA Sanicula complura in oblongis tenuibus pediculis à radice promit lata, & rotunda quidem, nisi in quinque partes diuiderentur, Vitis folijs idcirco quodammodo similia, sed minora multò, & virentia, læuore nitentia, ambitu serrato, extremisq; angulis rubentibus: assurgunt inter hæc cauliculi dodrantem aut pedem alti, ad radicem rubentes; in quorum cacumine flosculi muscosi, albi; succedente semine rotundo, aspero, prætereuntium adhærescente vestibus, Lapparum modo: radix superius crassiuscula, multis inferius capillamentis fibratur.

In siluis ac vmbrosis nascitur: gaudet pingui gleba, læto, humidoque solo: transtertur & ad hortos, in quibus subinde adolescit.

Florem Sanicula Maio ac Iunio profert: semen deinde maturatur: herbæ verò folia toto anno virent, nec hibernum horrent frigus.

Sanicula vulgò dicitur: à nonnullis Diapensia: Germanis ac Belgis Saniket: Gallis Senicle: Bohemis Zanyetl. A sanandis vulneribus nomen traxisse constat, Ruellius ait. Sunt verò & aliæ à plerisq; appellatæ Saniculæ, vt quæ Violæ dentariæ nomine Pempt. 2. lib. 1. describitur; & Vrsi auricula nuncupata, ad Primulas Veris referenda.

Ceterum hæc Sanicula, vt cum adstrictione quadam gustu amaricat, ita, præter quòd expurget, & adstringendo roboret, calida, sicca, & quidem ordine secundo est. Succus ad sananda vulnera datus prodest. Datur verò & decoctum eius, quod sanguinis sputationem & dysenterias curat. Sordida vulnera hoc etiam commodè abluuntur. Tumores frigidiores discutit, ac resoluit in aqua decocta, & cataplasmatism modo imposita. Miscetur potionibus, quas vulnerarias appellant.

De Alchimilla. CAP. XXIV.

CAULES Alchimillæ dodrantales, rotundi, ramosi, nonnihil hirsuti, frequentius humi decumbunt quàm assurgant, in diuersa tendentes: folia è radicibus maiora, secundum caules minora, lata, rotunda, angulis tamen aliquot, subinde octonis, eminentibus, per margines serrata, Maluæ folijs ferè similia, sed duriora, crispiora, & albidiora, quæ, prius quàm explicentur, plicis complicantur: in ramulis flosculi tenues, paruuli aliquot simul coherent, colore pallidi ac herbacei: semen minutum in exiguis thecis: palmum longitudine radix non rarò æquat, crassitudine ferè digitum, foris nigricans non absque fibris demittitur.

In ver-

In verticillis herbosis gignitur, & in conuallibus: locis etiam non cultis.

Maior ac Iunio mensibus cum flore viget: toto quoque anno restibili radice viret.

Alchimillam & Achimillam Neoterici appellant: plerique & Stellariam; est tamen Stellaria & Aster Atticus alijs: Germani *Sinnaw* / *Lewenfus* / *Lewentatzen* / Latine *Planta leonis*, & *Pes leonis*, *Unser Frauen mantel* / & *groß Sanikel* / id est, *Sanicula maior*: Belge *Sinnautwe* / *Unser Vrouwen mantel*: Gallis *Pied de Lion*: Anglis *Ladies mantel*.

Apud veteres nomen (quod scitur) non inuenit; nam quod nonnulli *Leontopodium* esse iudicent, nominis Germanici appellatione falsi, veritatem non habet.

Est autem Alchimilla facultate *Saniculæ* similis, adstringit tamē magis & amplius resiceat.

Vulneribus eodem, quo *Sanicula*, modo adhibetur, & eadem quæ illa præstat: sanguinem & profluentes menses sistit: reprimit & vbera virginum, laxiora aut nimium tumentia, duriora efficiens.

De Solidagine Saracenicæ. C A P. X X V.

Solidago Saracenicæ.

Herba Dorica.

QUÆ *Solidago Saracenicæ* cognomen accepit, caules promit bicubitales, aut altiores, re-ctos, teretes, cauos interiùs siue inanes, nigricantes aut obscure, præsertim inferiùs, ru-bentes: folia virent læuia, oblonga, lata, acuminata, Salignis aut *Lysimachij lutei* ferè similia, sed maiora, per oras crenata, quæ antè quàm caulis prodit, è radicibus exeunt, deinde verò ip-sum conueltiunt, flosculi in ramulis ipso fastigio plures, parui, lutei, staminibus concoloribus medijs, qui in pappos resoluuntur: radix fibrosa subest.

Humidis & opacis gaudet: in siluis iuxta fossas in Germania, & Septemtrionem versus regionibus non rarè obuia est.

Huic admodum similis, quam *Doriam* herbam plerique nominant, sed procerior & om-nino amplior: folia eius similiter lata, longa, acuminata, crassa, pingua, læuia, ambitu nonni-hil serrato, sed omnino maiora & crassiora: caulis quoque crassior, ad tres quatuorve cubitos altus etiam assurgit, qui in alas ramulosque diuisus cacumine flosculos gignit, & medio disco stamineo, cum & foliolis ponè positis, luteos, qui & in papposam lanuginem pereunt: à quo-dam veluti capitulo demittuntur radicum fibræ, quarum quædam proserpentes stirpem multiplicant.

Natales

Natales huius cum superioris conueniunt; iuxta aquas etenim & fluenta tardè decurrentia nascitur: in Prouincia dicta & Narbonensi Gallia notior quàm in Germania aut Belgio: vbi in hortis feliciter prouenit.

Flores vtraque Iulio ac Augusto, vel subinde priùs profert.

Priorem Belgæ ac Germani Solidaginem appellant Saracenicam, & Consolidam Saracenicam; vulgò *Heidnisch wundkraut* / & *Heidens wonde crupt*: à nonnullis & Herba Fortis dicitur: Galli Germanicam appellationem imitantes *Consoude Sarasinne* nominant.

Alteram Galli Herbam Doriam, quasi auream herbam, vocant: Germani ac Belgæ nomen retinent. Vtramque ad Panaces Cheironium referre nonnulli laborant: Apuleius autem Helenium, Panaces Cheironium facit, vt Pempt. 3. lib. 1. scripsimus. Theophrastus quidem & Plinius Panaces Cheironium Lapathi folio, sed maiore & hirsutiore, describunt, quale omnino Helenij est folium. Dioscorides verò & Nicander Panaces Cheironium folio referunt Amaraci esse.

Vfus huius Solidaginis ad vulnera curanda: & non modò cruentis, verùm & inueteratis ac fordidis utilis est.

Foliorum puluis vulneribus inspergitur, aut oleis & vnguentis permiscetur, cum quibus & ipsa folia recentia decoqui possunt.

Medetur eadem & fistulis ac malignis sordidisque vlceribus. Miscetur verò & potionibus, quæ vulneratis, cæcis, ruptis, aut ex alto delapsis propinantur. Aperit verò & decoctum horum iocinoris, fellis, ac lienis obstructions: regium morbum curat: ac diuturnis febribus auxiliatur. Sordida ac fœtida gingiuarum ac oris vlcera hoc quoque vtiliter colluuntur, præsertim melle rosaceo addito. Herba Doria & temperamento & reliquis facultatibus Solidagini Saracenicæ similis est.

De Virga aurea. CAP. XXVI.

Virga aurea.

Virga aurea margine crenato.

VIRGA aurea Solidaginem Saracenicam aliquo modo refert; sunt etenim lata, oblonga, ambitu subinde nihil aut parùm, quandoque ampliùs crenata, sed breuiora, nigrioraque folia, quæ quidem ab ipsis radicibus exeunt; angustiora verò quæ cauliculos conuestiunt; qui rotundi

rotundi, subrubentes, & cubitales sunt, atque in alas diuisi; iuxta quos flosculi sursum versus (instar spicæ propemodum) ordine digesti, auri colore lutei, & tandem papposi: radix nigricat fibras aliquot demittens.

Reperitur non rarò in siluis, ac in montosis, vbi lætum pingueque solum.

Augusto mense potissimum floret: radix restibilis est: folia tamen magna ex parte vnà cum cauliculis pereunt.

Virgam auream appellant: nomen ex eo accepit, quòd ramuli floribus grauidi, auricolorem virgulam referant: Belgis *Gulden roede*: Gallis *Verge d'or*: Germanis *Jedderkraut*.

Calidam quoque ac siccam sortita est temperiem, ad vtriusque qualitatis secundum gradum perueniens: expurgat verò cum nonnulla adstrictione. Vrinam etiam prouocat, & renum calculos expellit ac comminuit, atque vnà lentos crudosque pituitosos humores educit, vrinarios meatus occupantes, qui subinde calculorum exitum ac descensum remorantur, & arenulas in vnus calculi (sed tamen friabilis) formam coalescere cogunt: quamobrem nec temerè, nec abs re Arnoldus Villanouanus hanc aduersus calculum, & renum dolores commendatam reliquit.

Numeratur verò & inter vulneribus ac vulneratis conuenientes stirpes: & eadem omnino præstare posse, quæ *Solidago Saracenicæ*, fertur.

De Verbasco. CAP. XXVII.

Verbascum latius.

Verbascum angustius.

VERBASCI duo sunt genera: candidum vnum, nigrum alterum. In candidi genere latioribus istud, angustioribus folijs aliud. Adijcit Dioscorides, ac post eum Galenus Siluestre Verbascum, Philomides duas, & Thryallidem.

Sunt autem latiori Verbasco ampla, lata, magnaq; folia, quasi veluti Brassicæ; sed mollia, lanuginosa, & albicantia; inter quæ medius assurgit caulis rectus, singularis, & ipse molli candidaq; lanugine incanescens, inferiùs quidem folijs conuestitus similibus, sed tamen sensim attenuatis; a medio verò sursum versus frequentibus vndequaue floribus stipatus, è colore luteis, nonnihil odoratis, è quinis foliolis; quos sequuntur exigua rotunda vascula, è quibus semen minutum: radix longa, digitalis ferè crassitudinis, foris nigricat.

Angustio-

2.

Verbascum nigrum.

3.

Angustiori Verbasco mollia similiter, incana, ac lanuginosa sunt folia, veluti superiori, sed angustiora & minora: caulis similis, sed tenuior subinde, breuiorque: flores minores, paruuli, non raro candidi, quandoque etiam lutei: radix respondet.

Nigro Verbasco, nigricant folia, haudquam lanuginosa aut mollia, sed aliquantulum aspera, & nonnihil graeolentia, magnitudine Primi: singulares caules respondent: flores quoque affimiles, lutei, staminibus in medio: nec radix differens est.

Prodeunt sponte Verbasca iuxta agrorum aruorumque margines, aggeres, scrobes; alijsque locis haud cultis: latioris folij & quod nigrum, frequentissima.

A Iulio mense in Autumnum vsque cum flore reperiuntur; sed altero tamen, a quo enata sunt, anno: semen interea perficitur.

Verbascum Graecis φλόμος, aut, vt quibusdam videtur, φλόγμος: Officinis Tapsus Barbatus, praesertim candidi folij: à nonnullis Candela regia, Candelaria, aut Lanaria: Italis Verbasco, Tasso barbasso: Hispanis Gordolobo: Germanis Wulfskraut / Kertzkraut / Brennkraut / Himmelkraut / Königherb: Gallis Bouillon: apud Belgas Wolleskrupt / Wollebladeren / Coetskrupt: in Anglia Milteyne: Bohemis Divizna. Reperitur & apud Apuleium Pycnitis, & Lychnitis; & inter spurias

voces, Pheminalis, φημιλαλή, dici. Dioscorides, & Plinius, nec non Galenus angustioris folij Verbascum, marem, latioris verò folij, feminam appellant.

Deficcandi autem vi aut potentia Verbascum praeditum est: folia verò etiam nonnullam digerendi ac detergendi vim communem habent, vt quidem Galenus. Decocta haec eadem in aqua oedematis & oculorum inflammationibus imponuntur: vlcera verò foetida ac siderata cum vino & melle curant: cum aceto vulneribus & à scorpione percussis auxiliantur, auctor Dioscorides.

Recentiores mollium, lanuginosorum Verbasci foliorum decocto, cum dolore prominentes haemorrhoides vtiliter fouent, nam & dolorem sopiunt, & ipsas haemorrhoides rescicando resoluunt.

Radix acerba, ait Galenus, fluxionum affectibus prodest. Dioscorides in alui profluuiio tali magnitudine vtiliter cum vino dari; decoctumque ruptis, conuulsis, & tussi veteri auxiliari: dentium item dolores mitigare refert.

Sunt qui & gestatam hanc Comitibus prodesse rentur, praesertim eius, quae nondum flores fecit, quaeque collecta fuerit Sole Virginis dodecatimorion, Luna verò Arietis peragrante; quod tamen superstitione & vanitate non caret.

Flores lutei capillos tingere posse putantur: eosdem cum exiguo oleo in fimo aliquot diebus maceratos, donec videlicet resoluti fuerint, ad haemorrhoidum dolores posteriores commendant.

Aiunt, inquit Plinius, in folijs, quam feminam diximus, ficus omnino non putrescere: quod & Dioscorides refert.

De Blattaria. CAP. XXVIII.

VERBASCI nigri species quaedam Blattaria apparet, caule floribusque ipsum referens: folia eius obscure virent, laeua, haudquaquam lanuginosa, & aliquantulum resplendentia, oblonga, & per margines crenata, minora quam Verbasci: caules recti in alas diuisi, breuiiores quoque sunt; quos superius conuestiunt flores, vt plurimum lutei, staminibus aliquot in medio purpureis, & hirsutis, nonnihil odorati; subinde tamen dilute rubentes, aut obsoleto colore purpurascens, quandoque & nigrae Violae eleganti colore nitentes; quibus succedunt duriuscula & rotunda vascula, maiora quam Lini: semen verò in his nigricans, & minutum: radix dura non absque adnatis fibris tenuibus.

Passim

Blattaria.

Blattariae altera icon.

Passim pluribus Italiae, Germaniae vtriusque locis iuxta aquarum margines, in lutosis aggeribus, & haud longè à fluuiorum ripis prouenit; & quidem quæ lutei floris frequentius, purpurea rarior: Violæ nigrae coloris florem ferens, iuxta Albim in Bohemia reperitur. Semel sata, facilè deinde singulis annis in hortis redit.

Floret Blattaria à Iunio in Septembrem vsque: semen intèrèa perficitur.

Posterior ætas Blattariam appellat: atque eam esse nec temerè existimat, quæ à Plinio libro xxxi. cap. ix. his describitur verbis: Est similis Verbasco herba, quæ sæpè fallit pro ea capta, foliis minùs candidis, cauliculis pluribus, flore luteo. hæc abiecta blattas in se contrahit, ideoque Romæ Blattariam vocant. Et conueniunt quidem flores & cauliculi (vt scripsimus) cum nigro Verbasco: blattas autem hanc contrahere, nondum obseruatum accepimus.

Valerius Cordus Verbascum nominat Leptophyllum: Germani plerique *Goldknöpflein* alij *Schabenfraut* / *Mottenkraut*: Brabantis *Mottenkraut* / *Blattarie*. Nec desunt qui Chrysogonon esse suspicentur; à cuius tamen descriptione longè abest. Neque enim fruticat, multò minùs densus frutex: radix quoque non Rapi modo extuberat, nec interiùs rubet.

Chrysogonon autem, vt Dioscor. refert, *θάμνος ἐστὶ πυκνός*, siue densus frutex, foliis quernis: flores habens similes Verbasco coronario: *ρίζαν ὁμοίαν ρογγύλη*, id est, radicem Rapo similem, interiùs valde rubentem, foris nigram.

De facultatibus huius nihil Plinius. Sapor autem ac amara gustabilis eius qualitas, calidam & siccam esse testantur.

De Verbasco siluestri.

CAP. XXIX.

SILVESTRE Verbascum multis fruticat cauliculis, quadrangularibus, articulatis, in Salas distributis, tomento albicante circumuestitis. folia ei ex singulis bina sunt ex aduerso posita, scabra, crassiuscula, densa lanugine incana, angustiora, longioraque quàm Saluiae, quibus aliàs similia videri possent. flores verticillatim superiores cauliculos ambiunt, patentibus Lamij floribus similes, sed maiores, & colore lutei. radix in altum demittitur fibris conuestita.

Huius & altera species, foliis quoque Saluiae, sed maioribus albidis, ac hirsutis, cuius cauliculi ipso fastigio flores promunt luteos, & prioris similes.

N

Fertur

Verbascum filuestre.

Verbascum filuestre alterum.

3. Fertur item & aliud nasci foliis laciniatis, veluti Erucae, aut Papaueris corniculati, quod ramosis cauliculis ac exiguis flosculis à Matthiolo depingitur.

Siluestre Verbascum primum & alterum in nonnullis Hispaniae prouinciis, ac etiam in Narbonensi Gallia in collibus aridis, ac petrosis locis spontè gignitur. Apud Germanos, ac Belgas, tum & alibi in excultis hortis subinde reperitur.

Floret vtrumque Maio ac Iunio in Hispania ac Lusitania, auctore C. Clusio: apud Belgas verò & Germanos ferius.

Verbasca siluestria passim à nostri temporis doctis ac studiosis appellantur.

Primum pro Verbasco Lychnitide à quibusdam habetur, quòd videlicet folia eius apta ad lucernarum sint lumina, in quibus ellychnij vsus præbere queant. Dicitur verò Verbascum Lychnitis etiam, Diof. teste, Thryallis: flos autem Thryallidis rubet, vt Nicander in Theriacis refert; huius autem flos luteus. proinde neque Thryallis, neque Lychnitis, sed siluestre Verbascum. Thryallidem ostédimus esse Lychnitidem satiuam Pempt. 2. lib. 1. Plures autem esse quarum mollia & lanuginosa folia apta sunt ad funiculos & ellychnia, haud repugnans est.

Ceterum facultates horum, vt aliorum similes, ita temperamento quoque sicca. Ambulitis, Diof. ait, folia cataplasmatibus modo imponuntur.

De Primula Veris. CAP. XXX.

PRIMVLARVM Veris vna Maior, & polyanthemos: altera Minor, vnius in singulis cauliculis floris.

1. Maior Primula Veris folia promit lata, rotundis tamen longiora, rugosa instar foliorum Betonicae, quibus tamen maiora sunt, & dilutiùs multò virentia, per margines nihil aut exiguum admodum serrata. assurgit è medio stylus tenuis, nudus, dodrante non altior, cacumine flosculos aliquot promens, ambitu denticulatos, frequenter deorsum nutantes. radix fibrosa in diuersa spargitur.

In floribus huius non exigua differentia: quandoque eleganter lutei reperiuntur: sæpiùs pallidi, ac dilutiùs colorati quasi albidii: nonnumquam odorati: frequentius odore destituti: multiplices verò etiam plerisque locis.

Minor

Primula Veris maior.

Primulae Veris flos multiplex.

Primula Veris minor.

Minor foliis superiorem refert, sed tamen minoribus multò, pediculi tenues in mediis foliis attolluntur breues, vix palmi altitudine, in quorum fastigiis flosculi singuli pallide lutei, prioris similes. radix similis in fibras abit.

Huius fertur species reperiri floribus herbaceis, obscureq; virentibus, qui & quandoque folia multiplicant.

Amant Primulae Veris loca humidiora, non tamè omnino rigua: in siluis sæpius occurrunt: reperiuntur verò & quandoq; in apertis ac patentibus.

Martio & Aprili florent: si verò hiems clemens fuerit, etiam prius, mox nempe vbi Ver esse inceperit.

Vulgò Primulas Veris appellant, ex eo quòd inter Vere florentes primæ, vel inter primas flores proferunt. Nominantur & Arthetica, & Herba Paralysis: ad artuum enim & neruorum dolores cõferre existimantur: ab Italis *Brache cuculi*.

Quæ maior est, à nonnullis Herba S. Petri dicitur: Germanicè *Sant Peters frau / Schlüsselblumen / Himmelsschlüssel*: Apud Belgas *Sinte Peeters cruys / Sleutel bloemen / Demels steutele* & Wirte *Betonie*, id est, *Betonica alba*, ex quadam foliorum huius cum *Betonica* similitudine.

Altera *Primula Veris minor* appellari cõsuevit. Ad *φλόμιδες*, Latinis *Verbaſcula* dicta, à ple-risque referuntur: sed cum folia eius nec hirsuta, nec rotunda, ægrè eò pertrahuntur. *Phlomidis*

N 2

liqui-

2.

1.

2.

siquidem foliis describuntur *δασύεις*, hoc est Plinio interprete, hirsutis & rotundis: vt enim Dioscorides, *φλόμιδος διπλάσι δασείας, περιφουείς τῆ γῆς ερηγύλα ἔχουσιν τὰ φύλλα*. Plinius lib. xxv. cap. x. Sunt & Phlomidēs duæ hirsutæ, rotundis foliis, humiles.

Sunt autem Primulæ Veris facultate quidem resiccantes, calidæ verò exiguum aut nihil.

Auricula Vrsi.

Æthiopis.

Commendantur ad articulorum dolores, & neruorum resolutiones: radicum verò decoctum ad renum & vesicæ calculos: succus foliorum luxatis & ruptis vtiliter exhiberi existimatur.

De Auricula Vrsi. CAP. XXXI.

VRSI auricula ad Primulas Veris pertinet: foliola lata, è virore albicantia, responderent, nisi læuia, absque rugis, carnosæ, atque omnino crassiora essent. Pediculus tenuis, teres, qui è medijs effertur, flosculos fastigio profert complures, Primulæ Veris maioris æmulos, plerisque locis luteos, aut albidos; alibi purpureos, aut dilute rubentes. radix compluribus crassis, oblongis fibris firmatur.

In petrosis & præruptis Alpium iugis, iisque multo tempore niuosis: subinde apud Heluetios; locis Oenoponti finitimis: agro Goritienfi Saluatino monte, & in Pannoniæ montibus, præsertim quæ purpurei est floris, reperitur.

Vere vnâ cum Primulis aliis floret.

Auriculam Vrsi recentiores appellant, atque in Solidaginum numerum ascribunt: Paralyticam & Saniculam Alpinam nonnulli nominant: Matthiolus quoque pro Sanicula depinxit.

Facultate autem sicca & adstringens est.

Porionibus addita, aut per se decocta, non modò externa & interna etiam thoracis vulnera conglutinare, sed & enterocelas sanare posse fertur, aliquot continuis diebus sumpta.

De Æthiopide. CAP. XXXII.

ÆTHIOPIDIS lata, mollia, albida, & lanuginosa sunt folia, Verbasci similia, sed tamen candidiora, copiosioraq; lanugine pubescentia, per margines sinuosa, serrataque, magna ex parte orbiculariter humi decumbentia: caulis quadrangularis, qua conuestitur, lanugine, asper & incanus, in ramulos siue alas distributus; circa quas flores per interualla ordine digesti, candidi, cucullum referentes, Lamij floribus similes: femina vno conceptaculo geminum, magnitudine (vt Dioscorides refert) Erui: radices longæ, quæ resiccata nigrescunt.

Præter Æthiopiam, nascitur & in Ida monte Troadis, & in Messenia, auctore Plinio libro xxvii. cap. iiii. Idem ait & Meroë nasci lib. xxi. cap. xvii. Est autem Meroë insula Nili, ciuitatem habens eiusdem nominis in Æthiopia, quæ Ægypto subest. Translata verò in Italiam & Germaniam vtramque, ac Galliam Æthiopis in hortis haud infeliciter prouenit.

Cum flore quandoque apud Belgas Maio mense visa est: radices Autumno, Plinio auctore, colliguntur.

Αἰθιοπία à Græcis; Latini nomen seruant: à regione in qua nascitur, nomen habet: & ob id & Meroides à Meroë, Plinio teste.

Radice decoctum ischiadicis & pleuriticis, vt Dioscorides, auxiliatur. Paulus & sanguineum expuentibus addit. Plinius in vino decoctum vulnus mederi prætereà refert, & eam, quæ ex Æthiopia adfertur, eximiam esse, & ilicò prodesse.

De Arctio ex Dios. & aliis. CAP. XXXIII.

Arction ex Codice Cæsareo.

VERBASCO foliis simile est, quòd Arction dicitur, lanuginosis videlicet ac hirsutis, sed tamen hirsutioribus ac rotundioribus (Plinius hirsutiora tantummodò esse tradit:) caulis longus & mollis: semine vt parui Cymini: radice tenera, alba, dulciq̃ue, vt auctor Dioscorides.

Et hac quidem forma depingitur Arction in vetusto Cæsareæ bibliothecæ Codice: foliis videlicet latis, ambitu crenatis: caule tenero erecto: capitulis aliquot in fastigio mollibus ac lanuginosis, vt primi Cymini siluestris.

Nasce ait Plinius in petro sis.

Ἄρκτηον Græcè: Latine similiter Arction: item & Ἀρκτούρον & Arcturon appellat: ab vrsò nomen habet, qui Græcis ἄρκτος dicitur.

Hallucinantur qui Arction idem cū Arceo siue Personata faciunt, multò verò magis, qui & cum Vngula caballina confundunt. Inter Vngulam enim caballinam, quæ Græcis Βήρυλλον, & Arction plurimum est discriminis.

Facultatis autem Arction est admodum tenuium partium, vt Gal. ait, & ob id exsiccantis, extergentis tamen modicè: Decoquitur in vino (inquit Plinius lib. xxv i i. cap. v.) radix ad dentium dolorem, ita vt ore contineatur decoctum. Bibitur & propter Ischiada & stranguriam è vino. Ambustis & pernionibus imponitur: fouentur eadem cum radice semine trito in vino.

De Verbenacæ. CAP. XXXIII.

VERBENACÆ duæ sunt; & Plinio quidem Mas & Femina: siue, vt aliis placet, Recta & Supina.

Recta Verbenacæ à radice vnicus assurgit cauliculus, angulosus, dodrante, rarò cubito altior, nonnullis alis subinde ramosus: folia oblonga, minora quàm Quercus, sed diuisuris maioribus & altioribus: flosculi secundum virgulas exigui, cærulei aut albidi, ordine digesti. radix subest oblonga fibris aliquot adnatis.

Supina Verbenaca similes superioris emittit cauliculos, subinde cubitales, angulosos, sed complures, graciliores, humi plurima parte decumbentes: folia quoque veluti prioris, sed profundioribus ac frequentioribus incisuris diuisa: flosculos in summis alis ex cæruleo etiam purpureos, & paruulos veluti prioris, eodemq̃ue modo ac ordine digestos. radix demittitur tenuis, oblonga, qualis superioris.

Locis incultis, sed tamen decliuibus ac humidioribus vtraque exit: & prior quidem in vtraque Germania, Gallia, alibi que iuxta sepes, semitas, & scrobes frequenter reperitur; altera Belgis, ac reliquis Germanis hortensis est: & quidem Hispano sata semine, apud quos spontè gignitur.

Iulio ac Augusto Verbenacæ florent.

Nomen vtrique Verbenaca, quòd sæpius pro Verbenis apud Veteres acceptæ fuerint: vnde & Verbenæ dictæ.

Sunt autem Verbenæ, herbæ ex ara aut sacro loco sumptæ; quæ quia à Consule aut Præ-

N 3

tore

Verbenaca recta.

Verbenaca supina.

tore fecabantur, Sagmina quoque dicta sunt, quæ ex arce, Graminis herbas quandoque fuif-
se, ex Liuiio constat. Testatur & Plinius lib. xxii. cap. ii. Verbenarum & Sagminum nomine
idem significari. Facit huc, quod in Andria apud Terentium legitur: Ex ara Verbenas hinc
fume. Quo loco Terentius non Verbenacam intellexit accipiendam, sed aliquam ex ara su-
mendam: nam apud Menandrum, ex quo hæc translata, *μυρσίνη*, id est, Myrtus legitur, vt
Donatus ait.

Prior à Græcis *περιερεών* καὶ *περιερεών ἄρδος* appellatur: Dicitur verò eadem, vt inter no-
thas voces reperitur, *ἰερά βοτάνη*, & Herba sagminalis: item & *ἑυγάγιοι*, *βούβιοι*, *φιλιπποδομία*, ac
apud Apuleium *Crista gallinacea*, *Columbina*, *Ferraria*, *Exupera*, *Matricalis*, *Herculania*:
Officinis *Verbena*: Germanis *Eisenfraut* / *Eisenhart* / *Eiserich*: Hispanis *Verbena*, *Vrgebaum*:
Italis *Verminacula*, *Berbenà*, & *Berbenaca*: Gallis *Veruaine*: Belgis *Ziserkraut* / *Ziserhert*: Bohe-
mis *Werbena*.

Plinius hanc marem: supinam verò feminam nominat: Genera eius duo, ait libro xxv.
cap. ix. sunt: *Foliosa*, quam *Feminam* vocant: Mas rarioribus foliis. Sunt autem *Rectæ* pau-
ciora, *Supinæ* verò plura omnino folia.

Alteram Dioscorides *ἰεράν βοτάνην* appellat, ac à priore seiungere videtur: Idem & Apu-
leius fecit, de vtraque seorsim scribens. Plinius verò quosdam non distinguere ait lib. xxv.
cap. ix. sed vnum omnino genus facere, quoniam vtraque eisdem effectus habeat. Atque in
hac sententia Galenum quoque, tum & Paulum Æginetam esse, satis apparet: in libris liqui-
dem de simp. medic. facult. folius *περιερεών* Galenus meminit: nec alterius quoque Pau-
lus lib. vii. Scribonius Largus *ἰεράν βοτάνην* *Vetonicam* interpretatur, sed fortasse errore
transcribentium, qui pro *Verbena* *Vetonica* scripserunt. Appellatur deinde & hæc *Verbe-
naca* altera à Græcis *περιερεών ὑψίς*, id est, *Verbena supina*, aut *Columbina supina*; &
apud Apuleium *Licina*, *Lustrago*, *Militaris*, *Vertipedium*, *Crista gallinacea*, & *Demetria*;
c spuriis quidem appellationibus, quæ ad Dioscoridem referuntur, *χαμμίλοκος*, *σιδερίτις*, *καυλίτις*,
αεροσφόριον, &c.

Περιερεών autem ex eo, Dioscoride auctore, appellatur, quòd columbæ libenter circa eam
versentur: atque eadem de causa Latinis *Columbina*: Apuleius eam etiam iucundam esse
columbis escam refert.

Verbe-

Scribonij
locus susce-
pitus.

Verbenacæ autem vtraque validè deficcantem facultatem habet; adest & adstringendi ac refrigerandi mediocris vis. Ad capitis dolores ex Verbenacæ coronam facere, Archigenis est: conducit verò & ad hunc cum rosaceo & aceto trita, & imposita, vel in oleo decocta, si hoc caput foueatur, quando videlicet causa mali ex calore est. Nec tantùm capitis dolores sedat, sed & capillos defluentes retinet. Radicum decoctum calidum in ore detentum, dentium dolores mitigat, mobiles firmat, orisque vlcibus medetur. ad colicos etiam dolores semicontusa in aqua ad dimidium concoquenda, & quinque diebus decoctum bibendum. Facit verò & hæc Verbenacæ ad calculum, & incipientem elephantiasim, si cum melle bibatur. Vñus autem eius etiam ad epilepticos, & quotidiana quartanave laborantes. Podagricis verò & coxendicum dolore laborantibus in vino decocta exhibetur, vt habet Aëtius.

Verbenacæ autem Rectæ folia, Dios. auctore, cum rosaceo & recenti adipe suillo vteri dolores apposita sedant: erysipelata & herpetas cum aceto imposita reprimunt, putrescentia vlcera cohibent, vulnera glutinant, veteraque cum melle ad cicatricem perducunt.

Supinæ autem Verbenacæ radix & foliola cum vino pota & imposita, contra serpentes faciunt. Folia verò cum Thuris obolis tribus & vini veteris hemina ad morbum Regium quatuor diebus ieiuno bibuntur: vetera œdemata & inflammationes imposita mitigant: sordida vlcera expurgant. Tota autem herba in vino decocta tonsillarum crustas abrumpit, & depascentia oris vlcera gargarizatione cohibet: auctor idem. Aiunt, inquit Plinius, si in triclinio aqua spargatur in qua maduerit, latiores conuiuas futuros: quod & à Dios. refertur.

Recentiorum plerique, succum aut decoctum huius peste laborantibus exhibent. Falluntur autem hi, non modò quòd à patre mendacij veri aliquid expectent: sed & quòd pro salutari remedio, nihil ad sanitatem conferens, exhibeant. fertur enim à cacodæmone tamquam arcanum aliquod reuelatum.

De *Urtica urente.*

CAP. XXXV.

*Urtica urens prior.**Urtica urens altera.*

VRENTIVM Urticarum duæ maiores sunt: Tertia verò humilior ac minor. Primæ caules subinde cubitales, rotundi, interiùs inanes: folia lata, acuminata, ambitu serræ modo incisa, vtraque verò aspera, mordaci lanugine obsita, quæ leui tantùm tactu prurimum ingentem excitat, cutimque veluti tuberculis exasperat, ac subinde rubefacit.

N 4

semen

Vrtica vrens minima.

femenè foliorum sinu in pilulis rotundis, maioribus quàm Ochri, nascitur glabrum, splendens, instar semenis Lini, sed tamen minus ac rotundius. radix fibrosa.

Altera Vrtica foliis cauleque priorem refert, sed tamen subinde procerior ac ramosior; lanuginem quoque non minus mordacem vrentemve habet. semen huius exiguum, & haud in rotundis pilulis, sed in oblongis tenuibus, veluti racemosis vuis gignitur, Mercurialis feminae modo, quae secundum caules alasque supra folia plurimae exeunt. radix admodum fibrosa, colore sublutea, late serpit.

Tertia cauliculis, foliis femineque racematim cohaerente Secunda similis est, sed minor & frequenter ramosior, dilutius vrens, magis vrens & mordicans. radix brevior, fibris tamen non destituta.

Exeunt Vrticae locis incultis; & prior in densis siluis, & non raro apud Belgas reperitur.

Altera frequentior est, quae iuxta sepes, dumos, veteresque parietes neglectim nascitur.

Nec ab huiusmodi locis Tertia abhorret, quae tamè & ad hortos & humidiora arua descendit.

Vigent omnes aestate; minor hiemem fert: semen Iulio & Augusto maturum legi potest.

Αγκλύρη Graecis nominatur: Latinis Vrtica ab vrente eius ac mordicante potentia: vnde, vt Macer ait:

— nec immeritò nomen sumpsisse videtur,
Tacta quòd exurat digitos Vrtica tenentis.

A nonnullis verò & κλύρη, quòd lanugine noxia pungat: Germanis Nessel: Italis Ortica: Hispanis Hortiga: Gallis Ortie: Anglis Nettel: Bohemis Kopruva.

1. Priorem Belgae *Stoomschietelen*. i. Romanam Vrticam, & similiter Germani *Welsche nessel* / id est, Italicam Vrticam vocant; quòd rarior sit, neque vbiq; occurrat, semine aliunde misso, subinde spectaculi causa in hortis seratur. Dicitur & à nonnullis Vrtica Mas: à Dioscorido Siluestris, quam asperitatem, latioribus nigrioribusque foliis esse ait, & semine Lini, sed minore. Plinius Siluestrem Vrticam Feminam facit, & mitiorem esse refert libro XXI. cap. xv.

2. Secunda vulgò Femina nominatur: & quandoque ad differentiam Tertiae Maior dicitur.

3. Tertiam Germani *Heyter nessel*: Brabantii *Deete netelen*: vtrique à mordaci eius contactu appellant. Sitne autem haec quam Plinius Caniam nominat, vel potius prior, studiosi observent: Est in siluestri, inquit, quae Cania, acrior, caule quoque mordaci, fimbriatis foliis.

Temperamento autem Vrtica sicca quidem, calet verò exiguum, & vix primo ordine, vim tenuium partium simul obtinet. Neque enim ex eo vrit aut mordicat, quòd impensè calida sit, sed huius causa est lanugo eius rigens, ac duriuscula, aculeorum instar pungens, cutimque vellicans: nam flaccida facta ac decocta Vrtica, haudquaquam vrit, lanuginis nempe remisso rigore.

In olerè sumpta, aut cum conchulis, vt Dioscorido tradit, decocta, ad ventris deiectionem, & quidem absterione facit: promouet verò & vrinas, ac calculos è renibus expellit: cum ptisanà verò decocta, quae in thorace haerent, educere posse existimatur. Sanguinis è naribus profluvia trita, & cum succo imposita sistit. Succus vnam inflammata reprimat.

Semen Vrticae Venerem extimulat, praesertim cum passo potum: habet enim flatuosum quiddam, auctore Galeno. Quae in thorace haerent cruda, concoquet ac educit: ad orthopnoeas, ac pleuritides, nec non peripneumonias in eclegmate vtile habetur.

Cicutae idem contrarium esse, & fungis, ac argento viuo Nicander affirmat, & Apollodorus aduersari Hyosciamo, & serpentibus, ac scorpionibus: Plinio teste. Aduersus autem pruriginem ab Vrtica excitatam notum est, idem ait, olei remedium.

De

Vrtica iners, siue Lamium primum.

Vrtica iners altera.

Vrtica iners tertia siue Lamium luteo flore.

Vrtica iners quarta.

Ad Vr-

AD Vrticæ genera refertur: quæ quia innoxia, Iners ac Mortua dicitur. Sunt verò huius & aliquot species.

1. Prior caulibus affurgit quadrangularibus, pedem, rarò cubitum altis, subinde tribus aut quatuor foliis Vrticæ, pèr margines crenatis, nequaquam tamen mordacibus, sed mollibus, ac veluti lanuginosis. Flores verticillatim cauliculos secundùm folia ambiunt, cucullos aut cassides referentes, colore sæpenumerò candidi, quandoque lutei, subinde ex rubro purpurascens: radices fibris multis cohærent.

2. Proxima cauliculis & longitudine Priori similis, foliis quoque esset, nisi paulò minora & rotundiora forent: pallide lutei aut rubentes flosculi sunt: ipsa verò herba ingratum ac grauem odorem spirat.

3. Tertia foliis quoque quàm Prima maioribus: cauliculis interim cubitalibus, & quadrangulis, quorum coma & superiora foliola purpureo Violæ nigræ eleganti arrident colore, veluti Hormini satiui: flores verò secundùm caules, auri colore lutei.

4. Iam & Quarta quædam etiam reperitur Lamij species. caules huius crassiores, geniculati & ramosi, subinde sesquicubitales sunt; folia qualia priori Lamio, margine serrata, maiora tamen. verticilli caules ambiunt spinosi ac pungentes, e quibus flores quàm Lamij prioris maiores, quandoque candidi absque notulis, subinde purpureis inscripti punctulis, aliquando partim lutei, partim purpurei, vel etiam in totum lutei. Fibris multis radices cohærent.

Iuxta sepes, parietes, vias, in ruderibus, secus agrorum margines, in ipsis quoque aruis, non rarò in hortis parum excultis reperiuntur: & quidem duæ priores frequentius: apud Quados, Marcomannos, & in Pannonia superiore, Tertia notior est.

Quarta locis palustribus secus vias non rarò occurrit: & apud Batauos frequentius.

Tota æstate magna ex parte florent.

Vrticam Inertem & Mortuam vulgò nominant: Germani *Todennessel*: *Taube nessel*: Belgæ

Lamium. *Doouenetelen*: Hispani *Hortiga muerta*: Itali *Ortica morta*: Galli *Ortie morte*: Plinius, Quæ innoxia est, ait, morsu carens, Lamium vocatur.

Γαλιόψις. Huius altera species cum ea conuenit, quæ Græcis *γαλιόψις ἢ γαλιόβρολον*, Latinis Vrtica labeo nominatur: est autem hæc, ut Dioscoricus scribit, *γαμίων σὺ τῷ κεντῶ, καὶ τοῖς φύλλοις ἐμφερὲς κνίδη, λεϊότερον δὲ τὰ φύλλα, καὶ ἰσχυρῶς δυσώδη ἐν τῷ ἀερίῳ, ἀντιλεπτα πορφυροῦσα.* id est, Fruticulus siue fruticosa herba cum caule & foliis similis Vrticæ: læuora tamen folia & valde graueolentia dum confricantur: flores tenues, purpurascens. Facultatem autem habent, eodem auctore, folia, succus, caulis & semen discutiendi durities, carcinomata, strumas, parotidas & phygethla: sed oportet biduo ex his tepidum cataplasma imponi. Decoctum verò horum & fotu prodest: faciunt etiam ad depascentia vlcera, gangrenas & putredines cum sale imposita. Habet eadem de Galiopfi Plinius lib. xxvii. cap. ix. Folia, ait, caulesque durities & carcinomata sanant, ex aceto trita & imposita: item strumas: panos & parotidas discutiunt. Ex vsu est, & decocto succo fouere. Putrescentia quoque & gangrenas sanat cum sale. De Lamio scribit & idem lib. xxii. cap. xiiii. vbi vires eius his verbis refert: Medetur cum mica salis, contulis, incussisque, inulstis & strumis, tumoribus, podagris, vulneribus.

Recentiores flores Lamij candidos fluorem muliebrem albidum sistere posse existimant: parantque nonnulli in eum vsum, ex floribus istis cum saccharo (ut vocant) Conseruam, quam singulis aliquot diebus sumendam præcipiunt.

R E M-